การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

แสงดาว พร้อมสุข

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
พฤษภาคม 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

แสงดาว พร้อมสุข

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
พฤษภาคม 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

A COMPARATIVE STUDY FOR DEVELOPMENT OF THE ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION PROCESS OF THE COMMUNITY JUSTICE CENTER AND THE PUBLIC – ENGAGING MEDIATION CENTER : THE CASE STUDY IN PHAYA MENGRAI DISTRICT.

SANGDAW PROMSUK

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment

of the Requirements for the Master of Laws Degree

May 2024

Copyright 2024 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ของ แสงดาว พร้อมสุข

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

---------- ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชัย วิสุทธิศักดิ์)

---------- อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ)

---------- อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภนันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย)

---------- คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุดม งามเมืองสกุล)

เรื่อง: การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ผู้ศึกษาค้นคว้า: แสงดาว พร้อมสุข, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ผลบังคับทางกฎหมาย, ศูนย์ยุติธรรมชุมชน, ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย ระเบียบ กฎ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย โดยทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชุมมีความแตกต่างกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นขอบอำนาจของคดีที่สามารถระงับข้อพิพาทได้ องค์ประกอบและการได้มาและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ความแตกต่างของผลบังคับของข้อตกลงระงับข้อพิพาท ซึ่งทั้ง 3 ประเด็น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายและข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางออกเพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและเสริมสร้างกระบวนยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

Title: A COMPARATIVE STUDY FOR DEVELOPMENT OF THE ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION PROCESS OF THE COMMUNITY JUSTICE CENTER AND THE PUBLIC – ENGAGING MEDIATION CENTER : THE CASE STUDY IN PHAYA MENGRAI DISTRICT.

Author: Sangdaw Promsuk, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2023

Advisor: Wimonrekha Sirichairawan

Keywords: mediation legal effect the Community Justice Center the Public–Engaging Mediation Center the Mediation Act B.E. 2562

ABSTRACT

The objective of this research article is to study the laws, regulations, and rules related to the alternative dispute resolution process of the Community Justice Center and the Public–Engaging Mediation Center in Phaya Mengrai District, Chiang Rai Province by conducting qualitative research studies. The results of the study found that the dispute resolution process of the Community Justice Center is different from the dispute resolution process of the Public–Engaging Mediation Center according to the Mediation Act B.E. 2562, there are many factors such as the jurisdiction of the case, the composition, acquisition and qualifications of the mediators, the differences in the effectiveness of dispute settlement agreements, all these three issues, are important factors in the success of the Community Justice Center in the area of Phaya Mengrai District, Chiang Rai Province, in settlement the disputes. So the researcher is interested in studying and analyzing laws and information from the target groups to suggest guidelines that will be useful in promoting and strengthening the community justice process to be more efficient.

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก คณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางตลอดเวลาการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ ขอขอพระคุณหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัด ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอพญาเม็งราย ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอพญาเม็งราย สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอำเภอเทิง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัย และขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีจนทำให้งานวิจัยสำเร็จ

แสงดาว พร้อมสุข

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

สารบัญตาราง ..... ฌ

บทที่ 1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 5

สมมติฐานของการวิจัย 5

ขอบเขตของการศึกษา 6

ประโยชน์ที่จะได้รับจาการวิจัย 6

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 7

แนวความคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 7

ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 10

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 14

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับประนีประนอมยอมความและการไกล่เกลี่ย 24

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 29

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน 35

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของต่างประเทศ 43

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 44

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 48

ระเบียบวิธีวิจัย....48
ขอบเขตการดำเนินการวิจัย....48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย....49
การเก็บรวบรวมข้อมูล....49
การวิเคราะห์ข้อมูล....50
บทที่ 4 ผลการวิจัย....51
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ....56
วิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน....56
วิเคราะห์สภาพปัญหากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย....62
บทที่ 5 บทสรุป....69
สรุปผลการศึกษา....69
ข้อเสนอแนะ....71
บรรณานุกรม....74
ภาคผนวก....76
ภาคผนวก ก บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)....77
ภาคผนวก ข คำสั่งกระทรวงยุติธรรม....83
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์....89
ประวัติผู้วิจัย....95

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน.....66

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามมติที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวงหรือเทียบเท่า ครั้งที่ 4/2556 เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2556 ได้เห็นชอบให้กระทรวงยุติธรรมดำเนินการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) แก่ประชาชน และสนองตอบนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนด้านลดความเหลื่อมล้ำด้วยการพัฒนาแนวคิด “ยุติธรรมชุมชน (Community Justice)” ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ทั่วประเทศ กระทรวงยุติธรรมได้จัดทำข้อตกลงร่วมมือว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ร่วมกับสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันในเชิงบูรณาการตามนโยบายสำคัญเร่งด่วนของกระทรวงยุติธรรมด้านการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

กระทรวงยุติธรรม มีนโยบายให้มีการบูรณาการการทำงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ระดับจังหวัด เน้นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ.) และศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) โดยประสานงานกับศูนย์ดำรงธรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน คำว่า “ยุติธรรมชุมชน” คือ การร่วมกันของชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรม หรือการที่ชุมชนร่วมกับภาครัฐในฐานะหุ้นส่วน โดยการนำทุนที่ดีงามของชุมชนมาใช้ เช่น ศักยภาพของชุมชน และสิ่งที่ดีงามของสังคมในชุมชน เพื่อ สร้างความสงบสุขของชุมชน เสริมภูมิคุ้มกัน เสริมพลัง ความปลอดภัย ความเป็นธรรม และทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรม การเยียวยาและการจัดการความขัดแย้ง การป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหาอาชญากรรม เสริมสร้างประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก รักษาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีให้คงอยู่สร้างสำนึกความรักและควาผูกพันในชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) คือ สถานที่ตั้งอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือชุมชน หรือประชาชนเห็นชอบให้จัดตั้งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานของคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน หรือดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชน

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน (คกก.ศยช.) คือ สมาชิกที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนในการประสานงานระหว่างประชาชน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชนและความสงบสุขของชุมชนนอกจากนี้ยังเป็นผู้บริหารจัดการและดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยได้รับการแต่งตั้งคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัด

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ดำเนินการโดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน (คกก.ศยช.) มีภารกิจ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การเฝ้าระวังการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ในชุมชน และป้องกันปัญหาการประพฤติมิชอบ ทุจริต และปัญหาอาชญากรรม

ด้านที่ 2 การรับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียนหรือ ดูแล ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกระบวนการยุติธรรมหรือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ แก้ไขปัญหาแก่ประชาชนที่ไม่เป็นธรรม ได้รับความเดือดร้อน และรับแจ้งเบาะแส ลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ

ด้านที่ 3 เสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน โดยการไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการดูแลติดตาม ให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาท

ด้านที่ 4 ให้ความดูแล ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบความจากอาชญากรรมหรือผู้ที่ได้รับความเสียหาย ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

ด้านที่ 5 ให้ความสงเคราะห์ ช่วยเหลือ และบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้พ้นโทษและผู้กระทำผิดไม่หวนกลับไปกระทำผิด และกลับตัวเป็นคนดี

เนื่องจากปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้จะใช้คำว่า “กฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง” โดยกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนการฟ้องร้องคดีต่อศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง เสริมสร้างสังคม และส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือกและการมีส่วนร่วมของประชาชนให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อันจะทำให้ประชาชนที่มีข้อพิพาทสามารถยุติได้ แต่ไม่รวมถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ในชั้นศาลและชั้นการบังคับคดี เช่น การไกล่เกลี่ยในชั้นของหน่วยงานต่าง ๆ การไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน เป็นต้น ประเภทคดีที่ไกล่เกลี่ยได้ คือ ประเภทคดีแพ่ง ได้แก่ คดีที่ดิน (ไม่เกี่ยวด้วยกรรมสิทธิ์) คดีเกี่ยวกับทรัพย์มรดก และข้อพิพาทอื่นนอกจากที่ดิน/ทรัพย์มรดก ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท (ภาคประชาชนดำเนินการได้ทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาท) ประเภทคดีอาญา

ได้แก่ ความผิดอันยอมความได้ เช่น หมิ่นประมาท ฉ้อโกง ยักยอก ทำให้เสียทรัพย์ บุกรุก ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดลหุโทษอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจึงมีประเด็นปัญหาว่า การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยดังกล่าวสามารถนำบังคับคดีได้ตามกฎหมายหรือไม่อย่างไร หากไม่มีการดำเนินการตามที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้คู่กรณีต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวมีผลของการบังคับคดีตามกฎหมายสามารถฟ้องร้องคดีได้ ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการมีผลบังคับตามกฎหมายควรมีการปรับปรุงแก้ไขหรือควรทบทวนความจำเป็นและเหมาะสมในการกำหนดภารกิจในด้านที่ 3 ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ออกจากภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในเรื่องนี้ต่อไป การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอ พญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดงบประมาณแผ่นดิน ลดปัญหาความขัดแย้ง ส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือก เสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม อันจะทำให้ประชาชนที่มีข้อพิพาทสามารถยุติได้ด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนการฟ้องร้องคดีต่อศาล จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติฯ นี้ จึงหมายถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ในชั้นศาลและชั้นการบังคับคดี เฉพาะคดีบางประเภท ได้แก่ ประเภทคดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางแพ่ง คือ คดีเกี่ยวกับที่ดินเฉพาะที่ไม่เกี่ยวด้วย

กรรมสิทธิ์ในที่ดิน คดีพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก และข้อพิพาทอื่นนอกจากที่ดินหรือทรัพย์มรดกที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีขอบอำนาจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้เฉพาะคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทเท่านั้น และประเภทคดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางอาญา ได้แก่ ความผิดอันยอมความได้ เช่น หมิ่นประมาท ฉ้อโกง ยักยอก ทำให้เสียทรัพย์ บุกรุก ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจึงมีประเด็นปัญหาว่า การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวสามารถนำบังคับคดีได้ตามกฎหมายหรือไม่ หากไม่มีการดำเนินการตามที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้คู่กรณีต้องดำเนินการอย่างไร งเมื่อเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวมีผลของการบังคับคดีตามกฎหมายสามารถฟ้องร้องคดีได้ ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการมีผลบังคับตามกฎหมายควรมีการแก้ไขหรือควรเอาภารกิจในด้านที่ 3 ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนออกจากภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

กลไกสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากขอบอำนาจและผลบังคับของข้อตกลง คือ ผู้ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทนั้นได้ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและมีลักษณะพิเศษบางประการที่จะทำให้คู่กรณีหรือคู่พิพาทเลือกที่ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการใด คือ ความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือ เมื่อใดที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีความน่าเชื่อถือเสียแล้วย่อมหาความเชื่อมั่นจากคู่พิพาทที่จะมั่นใจในกระบวนการยุติธรรมนั้น ๆ ได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าองค์ประกอบและการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ที่ส่วนใหญ่มักจะแต่งตั้งโดยตำแหน่งแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเสียก่อนจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นในกระบวนการประการหนึ่ง ยังมีประเด็นที่สำคัญคือความเข้มแข็งของชุมชนในการขจัดความขัดแย้งภายในชุมชนของตนเองจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในปัญหาและสภาพแวดล้อมรวมถึงมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการระงับข้อพาทด้วย

จะเห็นได้ว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชุมมีความแตกต่างกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หลายประการไม่ว่าจะเป็นขอบอำนาจของคดีที่สามารถระงับข้อพิพาทได้ องค์ประกอบ การได้มาและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ความแตกต่างของผลบังคับของข้อตกลงระงับข้อพิพาท ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายและข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำมาเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและเสริมสร้างกระบวนยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบและการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลทางกฎหมายของข้อตกลงระงับข้อพิพาทศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ให้ผลดีที่สุดแก่ประชาชนในพื้นที่ อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

สมมติฐานของการวิจัย

บทบาทและของอำนาจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่มีผลบังคับคดีทางกฎหมายหากแต่เป็นเพียงการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เชิงนโยบาย เท่านั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติใดในกฎหมายที่รับรองหรือคุ้มครองให้บังคับตามกฎหมายได้ รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยมีวิธีการได้มาและคุณสมบัติแตกต่างกันกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียน พร้อมทั้งมีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลบังคับคดีทางกฎหมายตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น จึงสมควรทบทวนบทบาทด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีคุณภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาทชุมชุนและส่งเสริมกระบวนการระงับข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญ และศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบและการได้มาซึ่งผู้ไกล่เกลี่ย ผลทางกฎหมายของข้อตกลงระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อเสนอแนะทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่ให้ผลดีที่สุดแก่ประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ประโยชน์ที่จะได้รับจาการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวคิดของการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

2. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบและการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

3. ทำให้ทราบถึงผลทางกฎหมายของข้อตกลงระงับข้อพิพาทศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

4. สามารถเสนอแนะแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ให้ผลดีที่สุดแก่ประชาชนในพื้นที่ อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทเพื่อช่วยลดภาระของรัฐในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาล ลดความแออัดของต้องต้องขังในเรือนจำ ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในสังคม และเป็นการเพิ่มบทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบบูรณาการ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกจะช่วยละภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีความซับซ้อน และไม่มีลดหลักเกณฑ์ตามกฎหมายให้สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ในการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย จะต้องทราบแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจและนำไปวิเคราะห์ผลตลอดจนเสนอแนะแนวทางในการระงับข้อพิพาทได้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

แนวความคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคม นอกจากกฎหมายสำคัญต่อการควบคุมความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้วมีความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับ จารีตประเพณี ศีลธรรม หากฝ่าฝืนจารีตประเพณีอาจก่อให้เกิดความรู้สึกที่รุนแรงต่อคนที่กระทำฝ่าฝืนนั้นเห็นเป็นความชั่วร้ายต้องมีการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ เช่น การบังคับตามจารีตประเพณี หรือการขับไล่ออกจากสังคม ต่อมาเมื่อมีความเจริญขึ้น รัฐจะใช้กฎหมายที่มีลักษณะเป็นแบบแผนมากขึ้น มีสภาพบังคับแน่นอน ชัดเจน ความยุติธรรมสามารถรับรู้ได้โดยสัญชาตญาณ หรือความรู้สึกยากที่จะอธิบาย

เพื่อให้ความสงบเรียบร้อยกลับคืนมาเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น การยุติข้อพิพาทจึงจำเป็น[1]

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง

---

[1]กิตติภณ สืบมา, **มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยสำนักงานอัยการสูงสุด** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี, 2554), หน้า 19.

ความขัดแย้งอาจเกิดจากความต้องการที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นสังคมใด อาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือประชาชนทั่วไป เพื่อแข่งขัน แต่ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด โดยอาจมีสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะมาจากการสื่อสารผิด ไม่พอใจในการกระทำของผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคม การปฏิสัมพันธ์ การทำกิจกรรมร่วมกันเกิดการกระทบกระทั่ง วิธีการจัดการความขัดแย้งได้แก่

1.1 การหลีกเลี่ยงหรือการหนีปัญหา (Avoidance) คือ วิธีแก้ไขความขัดแย้งกรณีที่มีฝ่ายหนึ่งไม่สนใจข้อเรียกร้องปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เห็นความขัดแย้งเป็นสาระสำคัญ ไม่เชื่อว่าการแก้ไขความขัดแย้งจะนำไปสู่การเจรจายุติความขัดแย้งได้

1.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) คือการระงับความขัดแย้งโดยคนกลางหรือเรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย เข้ามาสนับสนุนการเจรจา คอยช่วยเหลือ รวดเร็วไม่เป็นพิธีการสะดวก แสวงหาทางออกที่เหมาะสมให้ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ

1.3 การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งเมื่อคู่พิพาทตกลงใจขจัดความขัดแย้งให้ยุติ สามารถพูดคุยกัน บอกความต้องการของตน เจรจาต่อรอได้ มีความตกลงร่วมกันในการขจัดความขัดแย้ง เป็นแนวทางที่สะดวกรวดเร็ว

1.4 การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นวิธีการระงับความขัดแย้งดำเนินโดยศาล มีอนุญาโตตุลาการ เป็นผู้ชี้ขาดมีผลผูกพัน วิธีนี้มักนิยมทางธุรกิจการค้า

1.5 การประท้วงอย่างสันติ (Non-Violence confrontation) เป็นวิธีการกดดันในลักษณะต้องพึ่งพาอาศัยอีกฝ่ายหนึ่ง

1.6 การใช้กำลังบังคับ (Forcing) จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า[2]

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาท

ความยุติธรรมนั้น เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าต้องมีลักษณะเที่ยงตรง สม่ำเสมอ และมีความพอดี[3] การประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องค้นหาความพึงพอใจของคู่กรณีทุกฝ่ายจนกว่าจะเห็นว่าได้รับประโยชน์ไม่ได้ถูกบังคับให้ยอมรับข้อเสนอข้อเรียกร้อง[4]

3. แนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติหรือสำนักนิยม (Natural lawschool)

---

[2]กิตติภณ สืบมา, เรื่องเดิม, หน้า 20-22.

[3]กรกฎ ทองขะโชค, กฤษภา อภินวถารกุล และธีรพร ทองขะโชค, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน”, **วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ** ปีที่ 8 (กรกฎาคม 2562) : หน้า 90.

[4]เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

มีแนวคิดว่ากฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผล ซึ่งซิเซโรได้กล่าวว่า “กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง” เหตุผลนี้หมายถึง ระบบที่เป็นระเบียบที่มีอยู่อันหนึ่งอันเดียวกันกับระบบจักรวาล ที่เรียกว่า “เหตุผลสากล” ส่วนเหตุผลที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ทำให้รู้ผิดชอบชั่วดี นับเป็นประการชิ้นหนึ่งของเหตุผลสากลที่มนุษย์ได้รับมามนุษย์จึงสามารถเข้าถึงเหตุผลสากล ทำให้เข้าใจว่า โลกนี้มีระบบความเป็นธรรมและความไม่เป็นธรรมอยู่ในภาวะวิสัยหรือเรียกว่าระบบธรรมะ ดำรงอยู่ในสากลโลกตลอดมา มนุษย์ไม่สร้างขึ้นมาไม่เป็นไปตามอำเภอใจของใคร กฎหมายในระบบธรรมะมีความเข้มแข็งสูง มนุษย์ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ แต่อาจแตกต่างกันอยู่บ้างตามสภาพของท้องถิ่นหรือยุคสมัย สำนักงานกฎหมายธรรมชาติคิดว่าโลกนี้หรือจักรวาลเป็นสิ่งที่เป็นระบบระเบียบทางศีลธรรม ไม่ใช่สิ่งที่มีระบบระเบียบทางกายภาพล้วน ๆ ตามกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติเท่านั้น ระบบระเบียบนี้คือ กฎหมายธรรมชาติ (Natural law of nature) และมีอยู่โดยภาวะวิสัยของมันไม่ขึ้นอยู่กับเจตจำนงหรืออำเภอใจของมนุษย์และยืนยันว่าธรรมชาติมนุษย์มีเหตุผลคือการรับรู้ระบบระเบียบทางศีลธรรมหรือความผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติมีความเป็นสากล คือเกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยอำนาจรัฐ นักปราชญ์ของสำนักกฎหมายธรรมชาติเห็นว่า สิทธิตามกฎหมายธรรมชาติเกิดมาจากธรรมชาติโดยตรง เหมือนกับ กฎเกณฑ์แสงสว่าง ความร้อน ความหนาว เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและกฎหมายธรรมชาติเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์รวมทั้งกฎหมายบ้านเมืองมีบ่อเกิดมาจากเหตุผลของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายธรรมชาติ ยืนยันว่าความเป็นธรรม ความยุติธรรมและศีลธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายบ้านเมือง

เดวิด ฮูท (David Hume) อธิบายว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง ที่มิได้ปรากฏขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นคุณธรรมที่เกิดจากการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

เพลโต (Plato) ได้กล่าวว่า ความยุติธรรมหมายถึงการทำกรรมดีหรือการทำสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่าความยุติธรรมคือคุณธรรมทางสังคมประการหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและคุณธรรมเรื่องยุติธรรมจะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเมื่อมนุษย์ได้ปลดปล่อยตัวเขาเองออกจากแรงผลักดันของความเห็นแก่ตัวอย่างยิ่ง[5]

[5]เรื่องเดียวกัน, หน้า 23–24.

4. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ระบบกระบวนการยุติธรรม ระบบการะบวนการอำนวยความยุติธรรม ทั้งประเทศและทั่วโลก มีปัญหาบุคลากรในการอำนวยความยุติธรรมมีไม่สมดุลกับจำนวนประชากร ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมมีความซับซ้อน ทำให้เกิดความล่าช้า กระบวนการยุติธรรมไม่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน ประชาชนหรือผู้เหยื่อของอาชญากรรม ขาดการเหลียวแลถูกทอดทิ้งจากภาครัฐ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ทุกประเทศให้ความสำคัญจึงเกิดแนวความคิดว่าผู้กระทำความผิดผู้เสียหายและชุมชน ต่างได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำความผิด ชุมชนหรือภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวทางรักษาความสงบเรียบร้อยสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม เพื่อสนองความต้องการของผู้เสียหาย ชุมชน รวมทั้งเพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำโดยถือว่าชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community focused) ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการเป็นหุ้นส่วนหรือร่วมมือกับชุมชน กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง ช่วยเหลือผู้เสียหายและสนับสนุน เสริมสร้างความปลอดภัยในกับชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งที่ใช้ทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหา สร้างความสุข แก้ปัญหาความขัดแย้งสร้างความสงบสุข ระบบยุติธรรมชุมชน สนับสนุนภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สนับสนุนใช้วิธีบำบัดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำผิดภายในชุมชน[6]

ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการเข้าใจถึงธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์อย่างสันติ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเจรจา

ทฤษฎีการเจรจา หมายถึง การเจรจาเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น[7] โดยทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจามี 2 ประการ ที่อธิบายถึงขั้นตอนการเจรจา ได้แก่ ทฤษฎีการแข่งขัน

---

[6]กรกฎ ทองขะโชค, เรื่องเดิม, หน้า 92.

[7]ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม, **แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้งในการระงับข้อพิพาทสัญญาทางปกครองศึกษาเฉพาะกรณี : การกำหนดให้นำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยคนกลางไกล่เกลี่ย**

Competitive theory) และทฤษฎีการแก้ปัญหา (Ploblem – Solving theory) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีประกอบด้วยขั้นตอนและองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะให้เข้าถึงการเจรจา และช่วยให้นักกฎหมายเข้าใจธรรมชาติของกระบวนการเจรจา ที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ[8]

2. ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive theory)

ทฤษฎีนี้มีจุดประสงค์ต้องการให้เป้าหมายของตนเองบรรลุผล และได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยสมติฐานว่า “สังคมอยู่ภายใต้ความเห็นประโยชน์ส่วนตัว” ทฤษฎีการแข่งขันมองว่าการที่คนเกิดการแย่งชิงกัน เป็นศัตรูกันมาจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้อีกฝ่ายได้ผลประโยชน์และอีกฝ่ายเสียประโยชน์ จะหาวิถีทางเพื่อให้ตนได้ผลประโยชน์มากที่สุด ซึ่งทฤษฎีการแข่งขันนี้ผู้เจรจาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ นักกฎหมายที่มีความรู้ทางกฎหมายและสามารถรักษาผลประโยชน์ของลูกความได้ โดยพฤติกรรมของนักกฎหมายนี้ถือหลักยุทธศาสตร์แบบแข่งขัน โดยผู้เจรจาหรือนักกฎหมายจะพยายามเรียกร้องให้ฝ่ายของตนได้รับชัยชนะจากการเจรจา ตามหลักที่ว่า ผู้เข้มแข็งกว่าย่อมสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างแท้จริง ตามทฤษฎีนี้รูปแบบการเจรจาจะถือประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ คล้ายกับยุทธศาสตร์ทางการทหารที่ใช้กลอุบายเพื่อให้ได้รับชัยชนะ[9]ภายใต้ทฤษฎีการแข่งขันนี้ คือการควบคุมขั้นตอนการเจรจา ผู้ที่เข้าใจระบบการแข่งขันจะได้เปรียบในการกำหนดรูปแบบขั้นตอนของการเจรจา การต่อรองที่แข็งกร้าวจะเหนือกว่าฝ่ายที่ด้อยกว่า แม้ยุติข้อขัดยังลงได้ แต่ผลของการเจรจายากที่คาดหมายส่งผล ดังนี้

2.1 เกิดอคติเพราะขาดข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง เนื่องจากทฤษฎีการแข่งขันเน้นถึงการเจรจาที่เป็นปฏิปักษ์

2.2 ผู้เจรจาไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ถึงเนื้อหาข้อขัดแย้งหรือองค์ประกอบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา แต่เป็นเรื่องของเทคนิคการยืนกรานเสนอข้อเรียกร้องที่สูงควบคุมสัดส่วนผลประโยชน์ของตน ใช้การข่มขู่ หรือโต้เถียง

2.3 ภายใต้ทฤษฎีการแข่งขัน จะให้ความสำคัญแต่ผลประโยชน์พื้นฐานของฝ่ายตรงข้ามจะได้รับไม่ได้ ต้องรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายและทำความเข้าใจร่วมกัน

2.4 ทฤษฎีการแข่งขัน ก่อให้เกิดความตึงเครียดความกลัวในการเจรจา ความไม่เชื่อถือซึ่งกันและกัน ความโกรธ และความอึดอัดเป็นผลที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งจากการเจรจา

มาใช้ในสัญญาทางปกครอง, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 11 ฉบับที่ 1,ค้นวันที่ 9 กันยายน 2564.

[8]เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

[9]ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม, เรื่องเดิม, หน้า 303–304.

2.5 มีความตึงเครียด การสื่อสารอาจบิดเบือนไปในลักษณะที่กระทบต่อผลการเจรจา[10]

3. ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา

ถือหลักว่าทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน การนำทฤษฎีการแก้ปัญหามาใช้มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือเข้าใจและแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด ต้องหาทางเลือกหลายวิธี แยกข้อขัดแย้งออกจากปัญหาความสัมพันธ์และแก้ไขทีละข้อขัดแย้ง เน้นประโยชน์ได้เสียและความต้องการของคู่ความและหาทางประสานผลประโยชน์ร่วมกัน และประเมินหาทางเลือก[11]

แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ย

1. แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) Jeremy Bentham ปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ หลักชี้ความดีความชั่วของการใดขึ้นอยู่กับการนั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างใดบ้าง โดยธรรมชาติมนุษย์จะแสวงหาและต้องการความสุขหลีกเลี่ยงและไม่ชอบความทุกข์สิ่งใดก่อให้เกิดความสุขเรามักยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ สิ่งใดที่ก่อให้เกิดความทุกข์มักเรียกสิ่งนั้นว่าความชั่วและเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ เน้นที่ผลไม่ได้เน้นที่การกระทำ เมื่อนำมาปรับใช้กฎหมายย่อมบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด เป็นแนวคิดสนับสนุนและเป็นพื้นฐานของการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ยมาก เพราะการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ยเป็นข้อยุติที่เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่อคนหมู่มาก คือประโยชน์ต่อสังคมและประโยชน์สาธารณะ

2. แนวคิดการแก้ไขข้อพิพาทแบบ WIN–WIN Concept เมื่อมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง แนวทางในการจัดการมีหลายแนวทาง ทางออกที่ดีที่สุดคือทุกฝ่ายชนะไปด้วยกันทั้งหมด[12] ซึ่งทำได้โดยการนำเป้าหมายหรือความต้องการของแต่ละฝ่ายมาเสนอต่อกันและร่วมกันในเป้าหมายเหมือนกัน ส่วนเป้าหมายที่ยังไม่เห็นพ้องกันให้ออมชอมกัน สิ่งสำคัญที่ควรมีให้การเจรจาแบบ WIN–WIN Concept คือ การสร้างความรู้สึกไว้เนื้อเชื่อใจกันซึ่งคนกลางอาจมีส่วนช่วยสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ การดำเนินการตามพันธะสัญญาหรือข้อตกลงที่ได้ตกลงร่วมกันก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำในการเจรจา ให้เกิดผลสำเร็จ

---

[10]กิตติภณ สืบมา, เรื่องเดิม, หน้า 25–27.

[11]ลาวัลย์ นาคดิลก และ รศ.ดร. สัญญา เคณาภูมิ, “แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล”,**วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2560) : หน้า 67.

[12]เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

3. แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและการกลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation and Reintegration) เป็นแนวคิดทางอาชญาในแง่ของแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่มองในแง่พฤติกรรมของมนุษย์โดยการนำตัวผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหาและมองว่าเป็นผู้ป่วยที่สามารถแก้ไขพฤติกรรมได้ให้เข้าสู่กระบวนการการแก้ไขฟื้นฟู บำบัดรักษาทั้งร่างกาย จิตใจ บุคลิกภาพและโอกาสทางสังคม ให้สามารถกลับไปสู่สังคมหรือชุมชนเดิมได้ และให้ผู้กระทำผิดเป็นพลเมืองดีที่เคารพกฎหมายหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม การกระทำผิดมีสาเหตุมาจากพยาธิสภาพหรือคุณลักษณะของบุคคลและสังคมนั้น มาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดมาจากการประเมินจากตัวผู้กระทำผิดมากกว่าประเมินจากการกระทำผู้กระทำผิด

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นการสร้างตราบาปหรือประณามบุคคลที่กระทำผิด โดยที่บุคคลเหล่านั้นไม่มีโอกาสแก้ตัวหรือกลับตัวเป็นคนดี เช่นบุคคลที่เคยทำผิดการพนันหรือลักทรัพย์เล็กน้อย กลับต้องมีประวัติอาชญากรติดตัวตลอดชีวิต สูญเสียโอกาสเข้ารับราชการหรือทำงานในบริษัท การส่งเสริมให้สังคมอภัยผู้กระทำผิดมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีในสังคม กระบวนการลงโทษจำคุกไม่เหมาะสมที่จะทำให้บุคคลมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีในสังคม ควรมีมาตรการอื่นมาดำเนินการกับผู้กระทำความผิดแทน เป็นการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมหรือออกนอกระบบ เช่น การรอลงอาญา โดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับ การทำงานสาธารณะ การฝึกอาชีพ การอบรมศีลธรรมและศาสนา การบำบัดแก้ไขทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม มาตรการเหล่านี้ใช้ในต่างประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น นอร์เวย์ แนวทางเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกนอกระบบหรือการเบี่ยงเบนคดีออกนอกกระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่างมีแนวคิดที่สอดคล้องกับการป้องกันมิให้บุคคลมีมลทิน ติดตัวและมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีของสังคมต่อไป

การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติ (Non-Violence Approaches)[13] ประกอบด้วย

1. การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) หมายถึง คู่กรณีได้สมัครใจเจรจาพูดคุยและให้คนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง

2. การเจรจาต่อรอง (Negotiation) หมายถึงกระบวนการเจรจาที่ไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือบุคคลที่สาม เป็นการเจรจาต่อรองของคู่กรณีหรือตัวแทนของคู่กรณีมาพูดคุย พยายามหาข้อแลกเปลี่ยน ข้อตกลงที่ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย เพื่อผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (Win-Win) การเจรจาต่อรองไม่มีสูตรสำเร็จ

---

[13] บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณุมาศ,เรื่องเดิมหน้า 10-14.

3. การใช้อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) มีผู้ทำหน้าที่ตัดสินคืออนุญาโตตุลาการ

4. กระบวนการนิติบัญญัติ (legislation) กรณีต้องแก้กฎหมาย

5. การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Mediation) เป็นการเจรจาให้คู่กรณีมีความรู้ ยอมรับความแตกต่างทางศาสนา เพศ ชาติพันธุ์ ชนชั้น

6. การสานเสวนา (Dialogue) หมายถึง กระบวนการกลุ่มที่ช่วยขจัดความขัดแย้งที่มีบุคคลที่สามช่วยให้มีการพูดคุย ทำความเข้าใจทุกฝ่าย ลดความตึงเครียด ลดอคติและสร้างความเข้าใจทั้งสองฝ่าย

7. ไต่สวน (Inquiry) เป็นการจัดการข้อพิพาทระหว่างประเทศ หากไม่สามารถตกลงทางการทูตได้ ให้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากความลำเอียง และจะทำการไต่สวนได้เมื่อได้รับความยินยอม

8. ไม่ให้ความร่วมมือ ที่เคยให้มาก่อน ทำให้ไม่อาจดำเนินการต่อไปได้

9. อารยะขัดขืน (Civil Disobedience) คือการขัดขืนอำนาจรัฐ ละเมิดต่อกฎหมายโดยเปิดเผย ไม่ใช้ความรุนแรงและยอมรับผลการละเมิดตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้น

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice)

กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมหลายฝ่ายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษ ซึ่งอาจหมายความรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation)[14]

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีอยู่ 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีของ Nils Cjristie ชาวนอร์เวย์ เป็นทฤษฎีที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เกิดขึ้นที่ประเทศนอร์เวย์ ในศตวรรษที่ 1970 ตามความคิดที่ว่า โดยทั่วไปแล้วกฎหมายและวิธีคิดทางกฎหมายจะมีข้อจำกัดตามปัจจัยของเวลาและสถานที่ ดังนั้น ควรมีกระบวนยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ ในฐานะที่เป็นทางเลือกเพื่อลดการต่อสู้คดีที่อิงอยู่กับความสามารถของตัวนักกฎหมาย การกระจายอำนาจ ซึ่งความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอันจะต้องทำให้หมดไป หากแต่เป็นสิ่งที่อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ การที่รัฐเข้ามาจัดการระบบกระบวนการยุติธรรมถือว่ารัฐได้

---

[14]จุรัตน์ แก้วกัญญา, **สรุปสาระสำคัญกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.krisdika.go.th/data/activity/act210.pdf

แย่งเอาประโยชน์จากความขัดแย้งของผู้เสียหายและชุมชนไป เช่น ทำให้ผู้เสียหายสูญเสียโอกาสที่จะปรับความเข้าใจกับผู้กระทำผิด ชุมชนเสียโอกาสที่จะเข้ามาทบทวนกฎหมายซึ่งเป็นกติกาของชุมชนว่ากฎหมายนั้นมีจุดประสงค์อย่างไร และตรงตามความต้องการของคนในชุมชนหรือไม่ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ในความรู้สึกของชุมชนคืออะไร แค่ไหนจึงควรถือว่าผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบและควรจะลงโทษผู้การทำความผิดเพียงใด ระบบกระบวนการยุติธรรมไม่ได้เอื้อให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องเหล่านี้ หากแต่จะมุ่งถึงผลคดีโดยใช้กฎหมายที่ได้รับการฝึกฝนมาทำหน้าที่ดำเนินการแทนคู่กรณีในศาล ทำให้คู่ความไม่ได้โอกาสในการร่วมกันคิดว่าควรจะจัดการกับคดีที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างไร ซึ่งแนวความคิดนี้มีอิทธิพลอย่างมากในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศนอร์เวย์ ที่มีการตั้งคณะกรรมการระงับข้อพิพาทท้องถิ่น ที่ถือเป็นต้นแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบหนึ่ง[15]

2.ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Pattern of Restorative Justice) นักวิชาการจากสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 19 ได้แสดงการตอบรับต่อหลักการเรื่องกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) ของยุโรป และมีการผลิตผลงานทางวิชาการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จำนวนมาก ทำให้แนวความคิดนี้ของสหรัฐอเมริกาเจริญก้าวหน้ากว่าที่อื่น ๆ และบรรดานักวิชาการที่มีแนวความคิดสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ยอมรับ Howard Zehr ในฐานะผู้ริเริ่มแนวคิดในเรื่องรูปแบบชองกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ Zehr ได้กล่าวถึงในฐานะที่เป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม และเป็นหลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นตอบแทน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เน้นถึงประโยชน์ที่ผู้เสียหายได้รับ และโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะแสดงความรับผิดชอบด้วยการทำความดีชดเชยให้แก่ผู้เสียหาย โดยเชื่อว่าวิธีนี้จะกระตุ้นจิตสำนักของผู้กระทำผิดยิ่งกว่าการได้รับโทษจากศาล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทจะเป็นเรื่องของกระประนอมข้อพิพาทการชดเชยและการให้อภัย ผลงานของ Zehr ได้มีอิทธิพลต่อนักวิชาการเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปทั่วโลก ซึ่งนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในรูปแบบของการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด โดยการเจรจาระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายเพื่อหาข้อยุติที่เหมาะสมของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1987 Shonholtz นักวิชาการในสหรัฐอเมริกา ได้นำแนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในรูปแบบของยุติธรรมชุมชน

[15]เรื่องเดียวกัน, หน้า 11– 12.

(Community–Based Justice) ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ผสมผสานไปกับการนำคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้[16]

3. ทฤษฎีมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Social Dimension of Restorative Justice) แนวคิดเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองในทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปออสเตรเลีย และจากวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การขออภัยและการให้อภัยในประเทศญี่ปุ่น แม้หนังสือเรื่องยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่จะออกโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่เพื่อนบ้าน (Neighbourhood Justice Centers) ในสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อไม่นานมานี้แนวความคิดเรื่องยุติธรรมชุมชนได้เป็นที่นิยมในประเทศออสเตรเลีย โดย John Braithwaite ได้เสนอแนวคิดเรื่องการตำหนิ เป็นการควบคุมโดยชุมชนที่ตำหนิการกระทำความผิด อันจะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าได้มีการลงโทษจะทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมให้อภัยและยอมรับผู้กระทำผลิดกลับคืนสู่ชุมชน โดยอธิบายว่าชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจกันจะมีการกระทำความผิดที่ไม่มากนัก และชุมชนภาพรวมก็จะดีขึ้น และสามารถนำมาใช้ร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการตำหนิดังกล่าวจะเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมของชุมชนซึ่งจะทำให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ทฤษฎีนี้ ก็ยังมีนักวิชาการ ในสหรัฐอเมริการ James Whiteman ออกมาคัดค้านโดยให้ความเห็นว่า เป็นเรื่องที่ทารุณโหดร้ายและไม่ควรนำมาใช้ในสังคมสมัยใหม่ เพราะจะยิ่งทำให้เป็นเรื่องของชุมชนมากกว่าจะเป็นเรื่องของผู้กระทำผิด เป็นการลดคุณค่าของกฎหมายที่ใช้อยู่ และทำให้ผู้กระทำความผิดบางประเภทที่นิยมนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ เช่น อาชญากรทางเพศ อาชญากรทางเศรษฐกิจ และผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหลุดรอดจากกระบวนการยุติธรรมไปโดยไม่ต้องรับผิดเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดคนอื่น ๆ เป็นต้น[17]

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย เป็นกระบวนการที่ฟื้นฟูความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมที่สูญเสียไปเพราะอาชญากรรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยมีกระบวนการฟื้นสำนักผู้กระทำผิด และให้ผู้กระทำผิดเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มุ่งการลงโทษให้ผู้กระทำผิดได้รับความเจ็บปวดหรือได้รับความทุกข์ในการแก้แค้นทดแทนความผิดที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นยุติธรรมทางเลือกที่ใช้ได้กับคดีอาญาทุกประเภท ทั้งคดีความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาแผ่นดิน แต่คดีที่เหมาะสมกับกระบวนการทางเลือกนี้ ที่ประเทศไทย

---

[16]เรื่องเดียวกัน, หน้า 12–13.

[17]เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

นำมาใช้ ได้แก่ คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คดีอาญาที่เกิดจากความรุนแรงในครอบตัว คดีความผิดอาญาที่ยอมความกันได้ และคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่สูงเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น ซึ่งเมื่อลงโทษไปแล้วจะไม่เกิดประโยชน์?ในการฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด จึงสมควรที่จะได้รับการจัดการด้วยกระบวนการยุติธรรม[18]

การไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้จัดการความขัดแย้ง (บางประเภท) การกระทำผิด ด้วยกระบวนการที่คำนึงถึงการชดใช้เยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย เรียกร้องความสำนึกผิดและความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ถึงความสมานฉันท์ในสังคม[19] เป็นกระบวนการที่สร้างความสัมพันธ์ให้กลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยการสร้างกระบวนการส่วนร่วมหลายฝ่าย แทนการลงโทษ ผู้ประนอมข้อพิพาท จะทำหน้าที่โน้มน้าวให้ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดพูดเรื่องราวที่เกิดขึ้น ความเดือดร้อนและความเสียหายจากการกระทำความผิด และจบด้วยข้อสรุปเพื่อการชดใช้และเยียวยาผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น กระบวนการประนอมข้อพิพาทตั้งอยู่บนจุดหมาย 3 ประการคือ

1. ความยุติธรรม เกิดจากให้คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะพูดว่าผู้กระทำความผิดได้ทำอะไร ผู้เสียหายได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอย่างไร มีโอกาสรับฟังเหตุผลที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดลงไป

2. มาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต นอกจากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดจะได้ตกลงเรื่องการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว ในกระบวนการประนอมข้อพิพาทมักจะกล่าวถึงมาตรการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดทำตัวดีขึ้นเช่น การแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติด ติดสุรา ความอดทนต่อความเครียด จากสภาพแวดล้อมที่มีความกดดัน กิจกรรมที่คิดจะทำเช่น การมีส่วนร่วมในสังคม การหางานอดิเรกทำ

3. การทำความดีเพื่อแก้ตัว คือเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อชดใช้ความผิดที่ได้กระทำไป โดยแสดงความรับผิดชอบว่าจะแก้ไขหรือเยียวยาสิ่งที่ตนได้กระทำผิดไปแล้วอย่างไร

---

[18]เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

[19]อำนวยความเป็นธรรม สำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, **คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท**, หน้า 3.

ความหมายของการไกล่เกลี่ย

“ไกล่เกลี่ย” (Mediation) หมายถึง กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยคนกลางมีความเชี่ยวชาญสร้างสรรค์ ให้เกิดข้อตกลงอันเกิดจากการเสนอของทั้งสองฝ่าย[20]

“การไกล่เกลี่ย” คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้เจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ กระบวนการดังกล่าวมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความบรรลุข้อตกลงร่วมกัน กล่าวคือ ไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเช่นผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการ แนะนำ เสนอแนะ หรือชี้แนะหาทางที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาให้แก่คู่ความเท่านั้น และทำความสะดวกให้แก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความจนกระทั่งได้รับข้อตกลงร่วมกัน หรือมองเห็นทางออกของปัญหา อาศัยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ[21] ให้คู่ความเห็นถึงทางออกด้วย[22]

การไกล่เกลี่ย หมายถึง เป็นการระงับข้อพิพาทโดยเป็นคนกลาง คอยช่วยเหลือแนะนำ คู่กรณีในการเจรจาเพื่อช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหา หาทางออก เป็นผลลัพธ์ที่พอใจทั้งสองฝ่าย การไกล่เกลี่ยเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution–ADR) คือ เป็นทางเลือกทางอื่นนอกจากให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี

การไกล่เกลี่ย ตามความหมาย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ไกล่เกลี่ย หมายความว่า พูดจาให้ปรองดองกัน พูดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อย ทำให้เสมอกัน[23]

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 3 ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายความว่า การให้คู่กรณีเจรจาระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี ปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท[24] ต่างจากปกติการระงับข้อพิพาทจะกระทำโดยศาลเป็น

---

[20]พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์, **การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี,** สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ค้นวันที่ 26 ตุลาคม 2565 .

[21]ภานุ รังสีสหัส, **“**การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, ใน **การจัดการความขัดแย้ง,** สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, ,1000 เล่ม (กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด, 2559), หน้า 75–76.

[22]โชติช่วง ทัพวงศ์, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล”,ใน **การจัดการความขัดแย้ง,** สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, ,1000 เล่ม (กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด, 2559), หน้า 107.

[23]ธานี วรภัทร์ และวิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล,**รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “การรวบรวมคดีเรื่องการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความอันเกิดจากกระบวนการประนอมข้อพิพาทในประเทศไทย,** (สถาบันอนุญาโตตุลาการ, 2562) หน้า6.

[24]กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, ใน **ชุดความรู้ประกอบการอบรมหลักสูตรอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**, หน้า 78.

การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากถูกโต้แย้งสิทธิจะต้องนำข้อพิพาทฟ้องร้องเป็นคดีศาลจะดำเนินกระบวนพิจารณาตามกฎหมาย แต่วิธีการ การดำเนินการของศาลมีกฎเกณฑ์ ขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนมีรายละเอียดมาก ทำให้ต้องใช้เวลายาวนาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย จนในที่สุดไม่สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในสังคมได้ ทำให้สร้างความขัดแย้งมากขึ้นอีก ทำให้ข้อพิพาท ไหลเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องคดีต่อศาลจำนวนมาก

ในการบริหารกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ของรัฐ จะต้องมีเครื่องมือเพื่อระงับข้อพิพาทให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและเป็นธรรม สามารถคุ้มครองสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข กระบวนการยุติธรรมมีวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นนอกจากวิธีการทางศาล เรียกว่า วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution : ADR) มีอยู่ 3 แบบคือ

แบบที่หนึ่ง (Negotiation) การสมัครใจเจรจาต่อรองโดยไม่มีบุคคลที่สามเพื่อหาข้อตกลง

แบบที่สอง (Arbitration) การอนุญาโตตุลาการ คือ การที่คู่พิพาทสมัครใจให้อนุญาโตตุลาการซึ่งหมายถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นกลางที่มาจากการเลือกร่วมกันระหว่างคู่พิพาท หรือได้รับการแต่งตั้ง ตามวิธีการที่คู่พิพาทตกลงกันหรือตามที่กฎหมายกำหนดมาทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาท โดยผลคำชี้ขาดดังกล่าวจะผูกพันคู่พิพาท หากมีการละเมิดคำชี้ขาดขึ้นภายหลัง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถฟ้องร้องต่อศาล หรือองค์การของรัฐได้

แบบที่สาม (Mediation or Conciliation) คือ การไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาทโดยบุคคลที่สาม ได้แก่ “ผู้ไกล่เกลี่ย” หรือ “ผู้ประนอมข้อพิพาท” เข้ามาช่วยให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน แต่ไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกันหรือกำหนดผลลัพธ์ของกระบวนการ[25]

การระงับข้อพิพาทของประชาชนมีอยู่ 2 ทาง คือการพูดคุยเจรจายุติปัญหากันเองและอีกทางหนึ่งคือการนำกรณีพิพาทฟ้องร้องต่อศาล การฟ้องร้องต่อศาลย่อมต้องมีฝ่ายที่ชนะคดีและแพ้คดี ทำให้บางคดียุติลงได้ แต่บางคดีคู่กรณีเกิดความโกรธแค้นบาดหมางกันมากยิ่งขึ้น จนไม่สามารถพูดคุยกันได้อีก ทำให้ความสัมพันธ์ทั้งสองรุนแรง ทั้งอดีตเคยทำกิจการ

[25]ธานี วรภัทร, เรื่องเดิม, หน้า 11.

ร่วมกัน ประกอบธุรกิจหรือเคยเป็นเพื่อนกันมายาวนานแต่ต้องยุติลง นอกจากนี้การฟ้องร้องต่อศาลจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเสียเวลาในการประกอบอาชีพ สูญเสียทางเศรษฐกิจ ทำให้คดีล้นศาล[26]

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท เป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีโดยบุคคลที่สาม คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตนและแต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความกันประเทศไทยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาท ไม่ได้มีความหมายแยกออกจากกัน[27]

ปกติเมื่อคู่กรณีมีข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งกันเกิดขึ้น กระบวนการในการที่จะยุติข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งให้หมดไปนั้นมีอยู่หลายวิธี วิธีการหนึ่งที่มีการใช้มาเป็นเวลานานแล้ว คือ การฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นว่า ฝ่ายใดถูกผิด ซึ่งวิธีระงับข้อพิพาททางศาลนี้ เป็นวิธีการที่ได้ผลแน่นอนโดยมีคำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สุดเพื่อที่จะใช้บังคับคู่กรณีอีกฝ่ายได้โดยผลของคำพิพากษา แต่วิธีการดังล่าวนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ได้แก่

1. ปัญหาความล่าช้าของกระบวนการในการวินิจฉัยชี้ขาด
2. ปัญหาความสลับซับซ้อนของกระบวนการพิจารณาคดีในศาล
3. ปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย
4. ปัญหาการขาดความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่พิพาทของผู้พิพากษาซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิคที่มีความสลับซับซ้อนมาก
5. ปัญหาการรักษาความลับของคู่ความ
6. ปัญหาการรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท[28]

เมื่อเกิดข้อพิพาท คู่พิพาทต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน หาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยมีคนกลางคอยทำหน้าที่ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยกัน

---

[26]กชพล ศรีสับศรี, พิศิษฐ์ กันธทิพย์, มนไท ประมูลจักโก, พิพัฒน์ ตั้งสืบกุล, **การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในคดีแพ่ง:ศึกษากรณีคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงอุบลราชธานี** ,(การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 2 , พ.ศ.2558-2559),หน้า1224.

[27]อรัชมน พิเชฐวรกุล,**การระงับข้อพิพาททางเลือก**,(คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

[28]บรรหาร กำลา, **สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ทางเลือกของสังคมไทย**, รัฐสภา, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/4seminar/s7%20jun_2_3.pdf.

หาทางออกร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกอื่นนอกจากให้ศาลชี้ขาดตัดสิน และถูกนำมาใช้มากที่สุด เพราะสามารถแก้ไขปัญหาฟื้นฟูความสัมพันธ์และเยียวยาความเสียหาย ทำให้ได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (Win–Win)[29]

ความหมายของคำว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation)” ตามพจนานุกรมฉบับกฎหมายต่างประเทศ (Black’s Law Dictionary) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสามฝ่าย ซึ่งสองฝ่ายที่มีข้อขัดแย้งมาพบกันเพื่อหาข้อตกลงระหว่างข้อพิพาทโดยยังสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันทั้งสองฝ่าย[30]

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา โดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยขี้ขาดข้อพิพาท เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเรียกคืนความสันติวิธีและความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติภาพ โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาวินิจฉัยของศาลหรือผู้ตัดสิน วิธีการนี้ช่วยให้คู่กรณีสามารถเจรจาแก้ไขข้อพิพาทอย่างเรียบง่ายและไม่ซับซ้อน เน้นการสร้างสันติภาพและความเข้าใจต่อกันในการแก้ไขปัญหา[31]

กระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation) กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลซึ่งได้รับความยินยอมจากคู่ขัดแย้ง มีความเป็นกลาง มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดการความขัดแย้ง แต่ไม่ใช้ผู้ตัดสิน ให้เจรจาตกลงกันโดยสันติ แต่ไม่รวมถึงการเนินการในชั้นศาลและชั้นบังคับคดี

การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล

คือ การค้นหาความพอใจว่าจะยุติข้อพิพาทให้เสร็จไปด้วยวิธีการใด จุดมุ่งหมายให้สามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ให้คู่ความได้เจรจา รวมทั้งกำหนดทางเลือกนำไปสู่ข้อตกลง แนวคิดนี้แยกได้ 3 ประการคือ

1. ระบบไกล่เกลี่ยลดขั้นตอนการปฏิบัติวิธีการทำงานและอำนาจผู้พิพากษาลงมาเพื่อลดอุปสรรคจากการใช้อำนาจตามปกติ

---

[29]กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม,เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
(นำร่อง),หน้า 1

[30]ธานี วรภัทร์, เรื่องเดิม, หน้า 6.

[31] อุดม งานเมืองสกุล และวิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ, “กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน”, **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. ปีที่ 49 ฉบับที่ 2 หน้า 304 (2563).

2. ทุกฝ่ายต้องสมัครใจที่จะไกล่เกลี่ย มิเช่นนั้นต้องแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ และส่งสำนวนคืนสู่การพิจารณาตามปกติ

3. ทำให้คู่พิพาทเกิดความพอใจแล้วตกลงระงับข้อพิพาทเป็นการค้นหาความพอใจของคู่ความเป็นสำคัญ

การไกล่เกลี่ยในชั้นฝ่ายปกครอง

กรมการปกครองเป็นองค์กรในการอำนวยความเป็นธรรมในสังคม รักษาความมั่นคงของประเทศ และความสงบเรียบร้อย เป็นศูนย์กลางแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ และให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแพ่งและอาญาเป็นภารกิจของการดำเนินงานศูนย์อำนวยธรรมอำเภอ เพื่อช่วยเหลือและให้บริการประชาชนในพื้นที่

การไกล่เกลี่ยในชั้นชุมชน

เป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม เปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งแก้ไขปัญหา สร้างแนวทางหรือรูปหรือรูปแบบที่จะชดเชยความเสียหาย มักใช้คนกลาง หรือบุคคลน่าเชื่อถือ[32]

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

เป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีและเสริมสร้างประสิทธิภาพอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย (Saving of Time and money) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจใช้เวลาเพียง ชั่วโมง หรือวันหรือเพียงสัปดาห์ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความและทางราชการ หน่วยงานหรือองค์กรจัดบริการไกล่เกลี่ยฟรี คู่กรณีไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ไม่เสียค่าป่วยการ และการไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ การจัดการความขัดแย้งทำให้วิธีการไกล่เกลี่ยจึงประหยัดค่าใช้จ่ายมาก

2. เป็นที่ยุติ (Finality) คู่พิพาทสามารถตกลงกันตามวิธีไกล่เกลี่ยทำให้ข้อยุติลดปัญหาของการอุทธรณ์

3. ข้อยุติที่ได้นั้นมีความเหมาะสมกับคู่พิพาท (Custom Made Solution) คู่พิพาทสามารถเลือกที่จะทำข้อตกลงเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

4. การยอมรับของคู่พิพาท (Compliance) คู่ความหาข้อยุติด้วยตนเอง ยอมรับปฏิบัติตามข้อตกลงมากกว่าที่ศาลพิพากษาและจะต้องบังคับคดีต่อไป

---

[32]กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 2-4.

5. เป็นความลับ (Confidentiality) การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องเฉพาะคู่กรณี มีคู่กรณีกับผู้ไกล่เกลี่ยและบุคคลภายนอกที่คู่กรณีเห็นชอบให้เข้าร่วม การประชุมของคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นความลับ ห้ามคู่กรณี ผู้ไกล่เกลี่ยเปิดเผย และอาจมีข้อตกลงกันว่าห้ามนำข้อเท็จจริงในการประชุมใช้อ้างอิงในศาล

6. การควบคุมกระบวนการระงับข้อพิพาท (Process Control) คู่พิพาทสามารถตกลงกันหรือควบคุมการไกล่เกลี่ย สามารถคัดเลือกคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้มากำหนดประเด็นหรือความต้องการที่แท้จริง เพื่อยุติข้อพิพาทแสวงหาทางออกมากว่าการดำเนินคดีในศาล คู่พิพาทมีโอกาสได้พูดคุยและตัดสินว่าผลที่ได้รับจะผูกพันหรือไม่

7. สามารถบังคับได้ (Enforceable Agreement) มีผลผูกพันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

8. สามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้หาข้อยุติข้อขัดแย้งได้ หรือก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในระยะยาว (Preservation or Enhancement of Long-term Relationships)

9. มีความยืดหยุ่น (Flexibility)

10. คุณภาพ (Quality) ผู้ที่ทำหน้าที่การไกล่เกลี่ยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญความรู้ความสามารถ มีจริยธรรม

11. ยังคงสิทธิในการดำเนินคดีในศาล (Right to Trial) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเพียงส่วนเสริม สำหรับการดำเนินคดีในศาล หากคู่กรณียังมีความต้องการ

12. ไม่เป็นทางการ การไกล่เกลี่ยมีวิธีพิจารณาต่างจากอนุญาโตตุลาการหรือศาล ต้องการบรรยากาศการพูดคุยเจรจา เป็นกันเอง ยืดหยุ่นผ่อนคลาย ไม่เคร่งครัด ให้คู่กรณีได้พูดคุยเจรจากันด้วยความสบายใจ ไม่ตึงเครียด เกิดความไว้วางใจและเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย[33]

บทบาทหน้าของผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นการเป็นคนกลาง ช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมาคืนดี สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต่างยอมรับ โดยการนำคู่ความทั้งสองมาพบกันเพื่อเจรจา ขจัดความเป็นศัตรูกัน หาข้อมูลช่วยให้การเจรจาสำเร็จ ขจัดความยุ่งยากออกเสีย แปลและตีความในเรื่องเจรจาให้แก่

คู่ความทั้งสองฝ่ายเข้าใจข้อเท็จจริงตรงกัน อำนวยความสะดวกในการเจรจา เช่น การประชุมให้เรียบร้อย ทำให้การเจรจาราบรื่น แนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการประเมินค่าใช้จ่าย ความเสียหายและเวลาที่ต้องเสียไป เมื่อเทียบกับการดำเนินคดีทางศาล และ

---

[33]กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม,เรื่องเดียวกันหน้า 5- 6.

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ เปรียบเทียบกัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความ ไม่อำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเช่น ผู้พิพากษา แต่ผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาเป็นคนกลาง เพื่อเข้าช่วยในการเจรจาต่อรองเพื่อให้ง่ายเกิดความสะดวกในการเจรจาและช่วยให้คู่ความค้นพบทางออกของปัญหาและเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย

ประเภทคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้

ข้อพิพาทที่เหมาะสำหรับการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่

1. ข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ทั่วไปคดีที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถบุคคลทรัพย์สิน นิติกรรมสัญญาหนี้สิน ครอบครัว มรดก คดีแพ่งจะไม่กระทบกระเทือนต่อสาธารณชน กฎหมายจึงสามารถให้ประนีประนอมยอมความกันได้[34]

2. ข้อพิพาททางอาญาที่ยอมความได้

3. ข้อพิพาทอื่นที่ยุติได้โดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท[35]

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับประนีประนอมยอมความและการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

“สัญญาซึ่งคู่สัญญาระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไป คือการประนีประนอมยอมความ[36] ต้องมีหลักฐานลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด”[37]

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ศาลมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแก้ต่างอยู่แล้วก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง[38]

---

[34]สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดพะเยา, **คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการฝึกอบรมหัวข้อ “โครงการเพิ่มองค์ความรู้และศักยภาพคณะผู้ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562**”, หน้า. 4–6.

[35]กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม, **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฉบับไทย – อังกฤษ**, (นนทบุรี : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง, หน้า 2.

[36]มาตรา 850 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

[37]มาตรา 851 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

[38]มาตรา 19 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น[39] ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน[40] ตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา[41]

ก่อนยื่นฟ้องคดี บุคคลที่จะเป็นคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจหากมีการฟ้องคดีนั้น เพื่อขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาท โดยคำร้องนั้นให้ระบุชื่อและภูมิลำเนาของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรายละเอียดของข้อพิพาท เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลรับคำร้องนั้นไว้แล้วดำเนินการสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ให้ศาลมีอำนาจเรียกคู่กรณีที่เกี่ยวข้องมาศาลด้วยตนเองโดยคู่กรณีจะมีทนายความมาด้วยหรือไม่ก็ได้ และแต่งตั้งผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปโดยให้นำความในมาตรา 20 ทวิมาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ให้ผู้ประนีประนอมเสนอข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาล หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี หลักแห่งความสุจริต เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ก็ให้คู่กรณีลงลายมือชื่อในข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โดยในวันทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความตามวรรคหนึ่งคู่สัญญาอาจร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม พร้อมแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อศาล หากศาลเห็นว่ากรณีมีความจำเป็นที่สมควรจะมีคำพิพากษาไปในเวลานั้น ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาไปตามข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล คำสั่งของศาลที่ออกตามความในมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

---

[39]มาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542.

[40]มาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542.

[41]มาตรา 20 ทวิ วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2551.

เมื่อการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วหลังจากยื่นคำร้องหรือจะครบกำหนดภายใน 60 วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้อายุความขยายออกไปอีก 60 วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง[42]

ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดรายงานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น และอุทธรณ์คำพิพากษา เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามิได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ และคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอคดีต่ออนุญาโตตุลาการ ตามประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ[43]

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล

1. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เมื่อมีข้อพิพาทของประชาชนในเขตอำเภอและคู่พิพาทตกลงยินยอมให้ไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาทเลือกบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่รับฟังข้อพิพาทโดยตรง ดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยเร็ว หากตกลงกันได้ให้จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และมีผลผูกพันคู่พิพาท ข้อตกลงดังกล่าวมีผลเช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หากไม่อาจตกลงกันได้ให้จำหน่ายข้อพิพาท[44]

หากคู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลให้ออกคำบังคับให้ และนำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับโดยอนุโลม เมื่อรับข้อพิพาทไว้พิจารณา ให้อายุความในการฟ้องร้องคดีสะดุดหยุดลง จนถึงวันที่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทสั่งจำหน่ายหรือวันที่คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วแต่กรณีความในมาตรานี้ให้ใช้กับเขตของกรุงเทพมหานครด้วยโดยอนุโลม

2. กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งพ.ศ. 2553

---

[42]มาตรา 20 ตรี แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563.

[43]มาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

กำหนดให้หลักเกณฑ์และวิธีการ การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ[45] และได้ให้ความหมาย คำว่า “ข้อพิพาท” ไว้ว่า ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับมรดก ที่ดิน และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 200,000 บาทหรือมากกว่านั้น ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้แจ้งความประสงค์เป็นคำร้องขอต่อนายอำเภอ โดยจะทำเป็นหนังสือส่งด้วยตนเองหรือส่งทางไปรษณีย์ หรือแจ้งด้วยวาจา ณ ที่ว่าการอำเภอที่ตนมีภูมิลำเนาก็ได้ ในกรณีแจ้งด้วยวาจา ให้นายอำเภอจดแจ้งรายละเอียดและให้ผู้ร้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

เมื่อนายอำเภอได้รับคำร้องขอตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้แจ้งให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบและสอบถามว่าประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทหรือไม่ หากเป็นกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย ให้แจ้งและสอบถามคู่พิพาททุกฝ่าย

ในกรณีที่คู่พิพาททุกฝ่ายตกลงยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้นายอำเภอแจ้งเป็นหนังสือให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบพร้อมทั้งกำหนดวันเวลา และสถานที่ให้คู่พิพาททุกฝ่ายมาพร้อมกันเพื่อเลือกผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย

เมื่อคู่พิพาททุกฝ่ายมาพร้อมกันแล้ว ให้นายอำเภอดำเนินการให้คู่พิพาทเลือกผู้ไกล่เกลี่ยของตนและร่วมกันเลือกว่าจะให้นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัด หรือปลัดอำเภอเป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย และจัดให้มีการบันทึกความตกลงยินยอมไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พร้อมทั้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายลงลายมือชื่อในสารบบนั้น

ในกรณีที่คู่พิพาทไม่อาจร่วมกันเลือกประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยได้ ให้นายอำเภอเป็นผู้กำหนดประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย

ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้นายอำเภอจำหน่ายคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้นและแจ้งให้ผู้ร้องขอทราบ[46]

เมื่อมีการเลือกหรือกำหนดผู้ไกล่เกลี่ยและประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้วให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดประชุมคณะผู้ไกล่เกลี่ยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีคณะผู้ไกล่เกลี่ย

---

[44]มาตรา 61/2 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ.

[45]หมายเหตุท้ายกฎกระทรวง

ครบถ้วน เพื่อพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ในกรณีที่เห็นว่าผู้ร้องขอใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือการดำเนินการต่อไปจะเป็นผลให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการดำเนินคดีทางศาล ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยมีมติไม่รับคำร้องขอนั้นไว้พิจารณา และให้ยุติเรื่องในกรณีอื่นให้รับคำร้องขอนั้นไว้เพื่อดำเนินการต่อไป[47] การดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยปกติให้กระทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ แต่ในกรณีจำเป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยจะกำหนดให้ดำเนินการ ณ สถานที่ราชการอื่นก็ได้แต่ต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบล่วงหน้าตามสมควร

ให้อำเภอส่งหนังสือนัดหมายการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทแจ้งวัน เวลา และสถานที่ไปยังคณะผู้ไกล่เกลี่ยและคู่พิพาททุกฝ่ายภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับคำร้องขอไว้พิจารณาตามข้อ 12 สำหรับการนัดครั้งต่อ ๆ ไป ให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้กำหนดและแจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ และบันทึกการนัดหมายไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

การส่งหนังสือนัดหมายตามวรรคสอง ให้นายอำเภอหรือประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้วแต่กรณีดำเนินการส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่คู่พิพาทและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ผู้นั้นอยู่ ณ สถานที่ไกล่เกลี่ยในเวลาที่ได้มีการนัดหมายและได้ลงลายมือชื่อรับรู้ไว้ ให้ถือว่าได้ส่งโดยชอบแล้ว[48]

ถ้าคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายไม่มาตามกำหนดที่ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยนัดหมายโดยไม่แจ้งเหตุผล หรือไม่ขอเลื่อนวันนัดหมาย หากเป็นกรณีที่คู่พิพาทที่ยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท หรือคู่กรณีทุกฝ่ายไม่มาตามกำหนดนัด ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและสั่งยุติเรื่อง และให้ถือว่าคณะผู้ไกล่เกลี่ยไม่เคยรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้นมาแต่ต้น ในกรณีอื่นให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการตามที่เห็นสมควรต่อไป[49]

ในการไกล่เกลี่ย ให้คู่พิพาทตกลงยินยอมผ่อนผันให้แก่กันโดยเปิดโอกาสให้คู่พิพาทเสนอข้อผ่อนผันให้แก่กัน หรือคณะผู้ไกล่เกลี่ยอาจเสนอทางเลือกในการผ่อนผันให้แก่คู่พิพาทพิจารณาตกลงยินยอมยุติข้อพิพาทนั้น ทั้งนี้ ห้ามมิให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยชี้ขาดข้อพิพาทให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยรับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อพิพาทจากคู่พิพาททุกฝ่าย โดยให้รับฟังข้อเท็จจริงต่อหน้าคู่พิพาทพร้อมกัน ทั้งนี้ ในการไกล่เกลี่ยนั้นจะไกล่เกลี่ยพร้อมกันหรือ

---

[47]ข้อ 12 ของกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553.

[48]ข้อ 13 ของกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553.

[49]ข้อ 14 ของกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553.

แยกกันก็ได้แต่ในการตกลงกันนั้นให้กระทำต่อหน้าคู่พิพาททุกฝ่ายในกรณีที่คณะผู้ไกล่เกลี่ยสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าข้อพิพาทนั้นไม่อาจบังคับกันได้ตามกฎหมายที่มิใช่เหตุอายุความ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ยและจำหน่ายข้อพิพาทออกจากสารบบการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือคณะผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร คณะผู้ไกล่เกลี่ยอาจให้นำพยานบุคคลเข้าชี้แจงหรือให้ข้อมูลก็ได้ แต่ทั้งนี้คณะผู้ไกล่เกลี่ยต้องคำนึงถึงหลักการที่จะให้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว การไกล่เกลี่ยต้องให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 3 เดือนนับแต่วันที่นายอำเภอได้ลงเรื่องในสารบบ ขยายระยะเวลาได้อีกครั้งละ 3 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี เมื่อพ้นระยะเวลา หากยังไม่ได้ข้อยุติหรือคู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ให้สั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้นเสีย ในกรณีที่คู่พิพาทตกลงกันได้ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาท และให้คู่พิพาททุกฝ่ายและคณะผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อทั้งนี้ การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมทำให้ข้อเรียกร้องเดิมของคู่พิพาทได้ระงับสิ้นไป และทำให้คู่พิพาทได้สิทธิตามที่แสดงไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในกรณีที่คู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญาสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ออกคำบังคับภายในกำหนดเวลา 3 ปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

เพื่อให้มีกฎหมายกลางใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาท หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะดำเนินการไกล่เกลี่ยแจ้งให้กระทรวงยุติธรรมทราบด้วย

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้ว หรือจะครบกำหนดภายใน 60 วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้อายุความขยายออกไปอีก 60 วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง หากศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยให้นับระยะเวลา 60 วันนับแต่วันที่คำสั่งของศาลถึงที่สุด

ให้ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และอัยการสูงสุดรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของตน โดยประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนด และนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจออก

กฎกระทรวงและระเบียบ และให้อัยการสูงสุดมีอำนาจออกข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ไกล่เกลี่ย

บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน การถอดถอนผู้ไกล่เกลี่ย การสิ้นสภาพของผู้ไกล่เกลี่ย และการเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง[50]

อำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย

ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลางช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และกำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ความเป็นกลางและความเป็นอิสระผู้ไกล่เกลี่ย

ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางและความเป็นอิสระของตนในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทราบ โดยเฉพาะที่เกี่ยวพันกับคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดในเรื่อง ดังต่อไปนี้ เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน เป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้อง เป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงาน หรือเป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรส หรือเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างหรือลูกจ้างเป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทน[51]

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกคู่กรณีตั้งข้อรังเกียจที่มีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นกลางหรือไม่เป็นอิสระได้ หากมีกรณีดังกล่าวผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนตามมาตรา 15 (4) ได้ ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหลายคน การตั้งข้อรังเกียจตามวรรคหนึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่กรณีทุกคนในฝ่ายนั้น[52]

การถอดถอนผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนโดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยเหตุ ดังต่อไปนี้ ขาดจริยธรรม ไม่มาปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่

---

[50]มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

[51]มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

[52]มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

เกลี่ยเกินสองครั้ง โดยไม่มีเหตุอันควร ถูกตั้งข้อรังเกียจ หรือกระทำการฉ้อฉลหรือข่มขู่[53] ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ห้ามมิให้บังคับ ขู่เข็ญ ให้คู่กรณีทำข้อตกลง[54]

การพ้นจากความเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

เมื่อตาย ลาออก สิ้นสภาพการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10[55]

ในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยถูกถอดถอนหรือความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีอาจตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นต่อไปโดยอาจใช้เอกสารของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการมาแล้วได้ตามที่คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่เห็นสมควร[56]

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ มีอำนาจไกล่เกลี่ยคดีพาทที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นจะบังคับกันได้ หรือสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป หากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพออกหนังสือรับรองแล้ว

บทกำหนดโทษ ผู้ไกล่เกลี่ยเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใดอันมิชอบด้วยหน้าที่ มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หรือ กฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ได้บัญญัติเรื่องการบังคับข้อตกลงระงับข้อพิพาทเป็นบทเฉพาะแต่กระบวนการบังคับตามข้อตกลงได้ใช้วิธีการทางศาล บทบัญญัติจึงไม่เพียงพอต่อการบังคับคดีในทางปฏิบัติ ดังนั้น หากข้อเท็จจริงใดหรือวิธีการปฏิบัติใดที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่มีบัญญัติบังคับไว้ ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

---

[53]มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

[54]มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

[55]มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

[56]มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

การยื่นคำร้องขอบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทต่อศาล

หน่วยงานรัฐ ข้อพิพาททางแพ่ง เมื่อไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงให้ครบถ้วนตามบันทึกข้อตกลงที่ทำกันไว้ มิฉะนั้นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ (มาตรา 32) หน่วยงานรัฐแจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการที่มีคดีอยู่ระหว่างการดำเนินการทราบ พนักงานอัยการต้องสั่งยุติคดี

ข้อพิพาทคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้น และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ดังนั้น จึงต้องมีการปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งก่อน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจึงจะระงับ (มาตรา 37)

ภายหลังจากคู่กรณีมีการตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท หากปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีอีกฝ่ายสามารถเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นได้ ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

คู่กรณีฝ่ายที่ประสงค์จะให้มีการบังคับตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้แจ้งความประสงค์กับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กระทรวงยุติธรรม หรือยื่นต่อสำนักงานยุติธรรมจังหวัด หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้คำแนะนำพร้อมทั้งชี้แนวทางการ ได้แก่ เขตอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณา วิธีการยื่นคำร้องขอพร้อมกับต้นฉบับบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท หรือสำเนาที่รับรองถูกต้องของบันทึกข้อตกลงดังกล่าว การเสียค่าขึ้นศาลอัตราร้อยละ 0.5 ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับแต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท เมื่อศาลตรวจคำร้องขอแล้วเห็นว่าถูกต้อง ให้ส่งสำเนาคำร้องขอให้คู่กรณีอีกฝ่ายทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายใน 15 วัน ศาลจะกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกิน 45 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอในการไต่สวนคำร้องขอ ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตาม เว้นแต่มีลักษณะต้องห้าม

การระงับสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ในกรณีทำ

สัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล คู่สัญญาอีกฝ่ายต้องฟ้องร้องบังคับคดี แต่ถ้าทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล คู่สัญญาร้องขอบังคับคดีได้เลย

อายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความ

สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด[57] ระยะเวลาซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นขอบเขตในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่ลูกหนี้ ซึ่งหากล่วงพ้นระยะเวลาสิทธิเรียกร้องนั้นจะขาดอายุความ ในเรื่องอายุความของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้เพียงว่ามีกำหนด 10 ปี ไม่ว่ามูลหนี้เดิมจะมีอายุความเท่าใด [58]

ประโยชน์ของสัญญาประนีประนอมยอมความ

1. ประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากการประนีประนอมมีความรวดเร็วและเป็นการตกลงกันเองของคู่กรณี ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากคนภายนอก เช่น ทนาย หรือแม้จะเป็นการยอมความนอกศาลก็ไม่เสียค่าขึ้นศาล และหากเป็นการยอมความในศาล ก็ยังเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่ศาลพิพากษาคดีตามปกติ

2.รวดเร็ว การประนีประนอมยอมความนี้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่รวดเร็วกว่า เพราะเพียงคู่กรณีตกลงปรึกษากันให้ข้อพิพาทเสร็จสิ้นไป ซึ่งรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีต่อศาลหรือการอนุญาโตตุลาการ

3. คู่กรณีพิพาทสามารถรักษาความสัมพันธ์ เนื่องจากการยอมความเป็นการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี ไม่มีกระบวนการพิจารณา ไม่มีการสืบพยานที่มุ่งแต่การแพ้ชนะของคดี โดยอาจตกลงกันเอง หรือมีคนกลาง และต้องตกลงด้วยการสมัครใจ

4. รักษาชื่อเสียงและความลับของคู่กรณี เพราะคู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันเอง

5. ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้การเรียกร้องในแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไปและทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน[59]ทำให้เกิดผลอยู่ 2 ประการคือ ทำให้คู่สัญญาไม่อาจเรียกร้องสิทธิใด ๆ ตามข้อพิพาทเดิมได้อีก

---

[57]มาตรา 193/32 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

[58]ลดา ตรีศักดิ์ศรีสกุล, เรื่องเดิม, หน้า 50.

[59]มาตรา 852 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

เนื่องจากมูลหนี้เดิมได้ระงับลงและย่อมทำให้หนี้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนี้เดิมนั้นระงับสิ้นไปด้วย และจะต้องผู้พันกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้ก่อตั้งสิทธิขึ้นใหม่ให้แก่คู่สัญญา[60]

วิธีการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ กรณีคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอมความ

1. กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล ต้องฟ้องคดีต่อศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จะฟ้องตามหนี้เดิมไม่ได้ในบางกรณีผลของสัญญาประนีประนอมนั้นอาจมีผลถึงบุคคลภายนอกได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฎีกาที่ 1295/2523[61] กรณีประกันภัยรถยนต์ ถ้าผู้เอาประกันภัย ไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำละเมิด ทำให้มูลหนี้ละเมิดระงับไปตามมาตรา 852 ส่วนหนี้ตามสัญญาประกันภัย ระหว่างผู้รับประกันภัยกับผู้เอาประกันภัย ยังไม่ระงับไป ดังนั้นถ้าผู้ทำละเมิดไม่ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้รับประกันภัยจึงใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัยก็รับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัย ไปฟ้องผู้ทำละเมิดได้ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินจำนวนเงินตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

2. กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล เมื่อศาลพิพากษาตามยอมแล้วทำให้คู่สัญญามีผลผูกพันตามสัญญาประนีประนอมยอมความทันที หากคู่สัญญาฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตาม คู่สัญญาอีกฝ่ายร้องขอให้ศาลบังคับคดีได้ทันที ไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลอีก

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้น เป็นกระบวนการที่มีขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความและมิใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดอย่างคดีธรรมดาที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของคู่ความ ซึ่งบางครั้งมีบุคคลภายนอกเข้ามายอมเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความด้วยและศาลก็จะพิพากษาตามยอมไปได้โดยไม่เป็นการขัดต่อกฎหมาย แต่หากบุคคลภายนอกซึ่งเข้ามาเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หากมีการผิดสัญญายอมแล้วโจทก์จะขอบังคับคดีได้หรือไม่ ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ว่า คู่สัญญาในสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำในศาลมีผลผูกพันตามสัญญานั้น แต่คู่สัญญาที่ไม่ใช่คู่ความในคดีจะผูกพันเฉพาะสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ไม่ผูกพันในคำพิพากษาตามยอมนั้นด้วย เพราะคำพิพากษาตามยอมซึ่งพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาดตามสัญญาประนีประนอมยอมความผูกพันเฉพาะคู่ความ ตามมาตรา145[62] วรรคหนึ่ง ไม่ผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็น

---

[60]ลดา ตรีศักดิ์ศรีสกุล, **สัญญาประนีประนอมยอมความ** (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 111.

[61]คำพิพากษา ฎีกาที่ 1295/2523

[62]มาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

คู่ความด้วย ดังนั้น หากบุคคลภายนอกซึ่งเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความผิดสัญญา ก็ต้องไปว่ากล่าวกับบุคลภายนอกเป็นคดีใหม่ต่างหาก โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะขอบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกนั้น โดยอาศัยสัญญาประนีประนอมและคำพิพากษาตามยอม[63]

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ความเป็นมาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ตามมติที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวงหรือเทียบเท่า ครั้งที่ 4/2556 เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2556 ได้เห็นชอบให้กระทรวงยุติธรรมดำเนินการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) แก่ประชาชน และสนองตอบนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนด้านลดความเหลื่อมล้ำด้วยการพัฒนาแนวคิด “ยุติธรรมชุมชน (Community Justice)” ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ทั่วประเทศ กระทรวงยุติธรรมได้จัดทำข้อตกลงร่วมมือว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ร่วมกับสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันในเชิงบูรณาการตามนโยบายสำคัญเร่งด่วนของกระทรวงยุติธรรมด้านการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

กระทรวงยุติธรรม มีนโยบายให้มีการบูรณาการการทำงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ระดับจังหวัด เน้นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ.) และศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) โดยประสานงานกับศูนย์ดำรงธรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน

ยุติธรรมชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกันเองของชุมชนโดยร่วมกับภาครัฐ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันจากปัญหาอาชญากรรม เสริมประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมหลัก การเยียวยาและการจัดการความขัดแย้ง เสริมความสงบสุขของชุมชน ด้วยการสร้างสำนึกความเป็นชุมชน ทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมมากขึ้น โดยการนำทุนทางสังคมที่ดีงามและศักยภาพของชุมชนมาใช้และรักษาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

[63]คำพิพากศาลฎีกาที่ 1180/2559.

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) คือ สถานที่ตั้งอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือชุมชน หรือประชาชนเห็นชอบให้จัดตั้งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพิ่ม เพื่อใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานของคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน หรือดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชน

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน (คกก.ศยช.) คือ สมาชิกที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนในการประสานงานระหว่างประชาชน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชนและความสงบสุขของชุมชนนอกจากนี้ยังเป็นผู้บริหารจัดการและดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยได้รับการแต่งตั้งคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัด

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ดำเนินการโดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน (คกก.ศยช.) มีภารกิจ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การเฝ้าระวังและป้องกันการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน ประพฤติมิชอบและการทุจริต

ด้านที่ 2 การรับเรื่องร้องทุกข์หรือร้องเรียน รับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมการดูแลช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมาย หรือผู้ต้องการคำแนะนำและผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

ด้านที่ 3 ระงับความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยการไกล่เกลี่ย และการดูแล ติดตาม ให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งนั้น

ด้านที่ 4 ให้ความดูแล ช่วยเหลือ แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม หรือความเสียหาย ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานหรือตามบันทึกข้อตกลงร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ

ด้านที่ 5 ให้ความสงเคราะห์ ช่วยเหลือ และบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำผิดและผู้พ้นโทษให้กลับตัวเป็นคนดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ด้วยรัฐบาลมีนโยบายด้านการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมและกฎหมาย โดยกำหนดการปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายและค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนที่ให้เข้าถึงความเป็นธรรมได้รวดเร็วและไม่มีแบบแผน โดยเน้นความสุจริตและความมีประสิทธิภาพของภาครัฐ และการไม่แอบอ้างฉวยโอกาสโดยทุจริตจากระบบการช่วยเหลือดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 96/2557 ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ที่จัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นในจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการร่วม เพื่อทำ

หน้าที่ในการรับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน ให้ข้อเสนอแนะให้คำปรึกษา ปัญหาให้บริการข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ในการดำเนินงานภายใต้ กรอบนโยบายรัฐบาลดังกล่าว แต่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4 หน่วยงานหลัก ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงมหาดไทย ดังนั้น เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้สอดประสานเชื่อมโยงกันในเชิงบูรณาการ อันจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน หน่วยงานหลักทั้ง 4 หน่วยงาน จึงได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วย การอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายคำปรึกษาและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ย ประนอม และระงับข้อพิพาท รวมถึงเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเสมอภาค ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน ง่าย สะดวกรวดเร็ว เพื่อประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการรับและจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. 2552 เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย ในการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมาย และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมในจังหวัดในการรับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษาแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงาน

กำหนดขอบเขตการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงาน โดยหน่วยงานหลัก 4 หน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1. สำนักนายกรัฐมนตรี จะสนับสนุนการดำเนินงานโดยบูรณาการการรับและจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ ตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. 2552 โดยการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานกับ ศูนย์บริการประชาชนของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความเหมาะสม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานดังกล่าว

2. สำนักงานอัยการสูงสุด จะสนับสนุนการดำเนินงาน โดยให้ความรู้แก่ประชาชนทางกฎหมาย ให้คำปรึกษาทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้ร้องขอ ไกล่เกลี่ย ประนอม และระงับข้อพิพาท ให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดีแก่ประชาชน ในการจัดทนายความอาสา

ดำเนินการทางศาลตามกรอบอำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นประธานอนุกรรมการในการพิจารณาเงินกองทุนยุติธรรม ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

3. กระทรวงมหาดไทย จะสนับสนุนการโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานและสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทาง กฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี จังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเครือข่าย ยุติธรรมชุมชน เป็นช่องทางหนึ่งในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รับเรื่องปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชนตามกรอบภารกิจของ ศูนย์ดำรงธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินการของศูนย์อัยการ คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยใช้สถานที่จัดตั้งศูนย์ฯ ในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมหรือตามความเหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นเครือข่ายของ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด และเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล ทุกตำบล และใช้สถานที่จัดตั้งศูนย์ฯ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมหรือตามความเหมาะสม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

4. กระทรวงยุติธรรม จะสนับสนุนการดำเนินงานโดย สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม สำนักงานคุ้มครองสิทธิและ ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย และการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการช่วยเหลือประชาชนให้สามารถเข้าถึงงานบริการของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการดำเนินงานในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม แก่ทั้ง 3 หน่วยงาน ตามที่ได้รับการประสานความร่วมมือ และส่งเสริมให้มีการนำกลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมมาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กำหนดวิธีการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังนี้

1. สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงาน อัยการสูงสุด สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม จะประสานความร่วมมือ ในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงานร่วมกันในข้อ 1 และข้อ 2 โดยการ มอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านงานประสานงานในส่วนกลาง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา ที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัด และอำเภอ จะประสานความร่วมมือในการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงานร่วมกันในข้อ 1 และข้อ 2 ในระดับจังหวัดและอำเภอ โดยการมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการประสานงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

การดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงฯ ฉบับนี้ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อัยการสูงสุด ปลัดกระทรวงมหาดไทย และปลัดกระทรวงยุติธรรม ในส่วน ระดับจังหวัดให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและ ช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี ปลัดจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ยุติธรรมจังหวัด และหัวหน้า ส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมทุกหน่วยงานในจังหวัด ในส่วนที่เกี่ยวข้องการประสานการดำเนินงานให้หน่วยปฏิบัติงานประสานงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อตกลง ทั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายของหน่วยงานนั้น ๆ กรณีเกิดข้อขัดข้องหรือปัญหาใด ๆ จากการปฏิบัติตามบันทึก ข้อตกลงนี้ ให้หน่วยปฏิบัติงานแจ้งหน่วยงานต้นสังกัดของฝ่ายตน เพื่อเจรจากับหน่วยงานแห่งบันทึก ข้อตกลงนี้ให้ได้ข้อยุติ[64]

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายให้มีการบูรณาการการทำงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมมาจากตั้งแต่ระดับจังหวัด โดยนับบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ทั้งนี้ จะต้องประสานงานกับศูนย์ดำรงธรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน และพัฒนาการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ

---

[64] บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ระหว่าง สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2557.

นอกจากนี้ได้มีนโยบายที่สำคัญเร่งด่วน โดยให้มีการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนด้วยการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ในการรวมตัวกันป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การช่วยเหลือประชาชนในชุมชนด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎหมายในชุมชน การสนับสนุนการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในชุมชน และการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น เพื่อให้มีการนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้อย่างแท้จริง จึงเห็นสมควรดำเนินการผ่านกลไกการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ซึ่งเป็นกลไกภาคประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ที่สามารถจะช่วยอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็วและประหยัด รวมทั้งจะเป็นการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัด ศูนย์สารธรรมอำเภอ และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะเป็นการลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และสามารถบริหารจัดการนโยบายและยุทธศาสตร์ด้าน“การขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคมและสร้างความสมานฉันท์ ของประชาชน" ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 60 แห่งกฎหมายบริหารราชการแผ่นดิน จึงมีคำสั่ง ให้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมบูรณาการความร่วมมือกับส่วนราชการทั้งในและนอก สังกัดกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ให้มีขีดความสามารถสูงในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนในระดับชุมน

ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดและดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ ของกระทรวงยุติธรรม การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย และการสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับ กองทุนยุติธรรม ในระดับจังหวัดโดยให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องไปยังศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด เป็นระยะ ๆ ทั้งเรื่องที่ได้รับมอบหมายจากศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด เรื่องศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลส่งเรื่อง ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพื่อดำเนินการ และเรื่องที่ประชาชนมาขอรับความช่วยเหลือจาก สำนักงานยุติธรรมจังหวัดโดยตรง

ให้กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหาร ระบบยุติธรรมชุมชนระดับนโยบายและการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติของส่วน

ราชการและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้าง ความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550 และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยมีส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง ยุติธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานสนับสนุน

ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัด รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารระบบยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดโดยบูรณาการการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550 และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยมีหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุน

ให้สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวง ยุติธรรม บูรณาการทำงานร่วมกับกองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ในการขับเคลื่อน ระบบยุติธรรมชุมชน ให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด ภายใต้กรอบ การดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550

ให้ทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม พัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจ 5 ด้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ

ให้สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดระบบ และแนวทางการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริม การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ให้มีขีดความสามารถ ในการดาเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ให้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เร่งรัดการพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนศักยภาพการดำเนินงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล[65]

---

[65] คำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 403 / 2557 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2557 เรื่อง การขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม และสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน.

กระทรวงยุติธรรมกำหนดให้ศูนย์ประสานราชการกระทรวงยุติธรรมเขตมีหน้าที่พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน การดำเนินงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขับเคลื่อนงานยุติธรรม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมีหน้าที่พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงาน ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดหรือเขตพื้นที่รับผิดชอบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีดังต่อไปนี้

โดยมีกรอบภารกิจหลัก 5 ด้าน ได้แก่ การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริต การกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ในชุมชน การรับเรื่องร้องทุกข์ การร้องเรียน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือระงับความขัดแย้งในชุมชน และการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ย ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ ให้ความดูแล ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก[66]

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วยปลัดอำเภอประจำตำบลเป็นประธานกรรมการ ตำรวจชุมชน พัฒนากร นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิม กำนันท้องที่ อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้แทนสภาเกษตรกรตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล[67] ประเภทละ 1 คน เป็นกรรมการ และมีนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

ให้ยุติธรรมจังหวัดเป็นผู้เสนอคำสั่งจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาลงนาม

---

[66] คำสั่งกระทรวงยุติธรรมได้ ที่ 322/2559 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559 เรื่อง การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน.

[67] แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 570 /2559 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 เรื่อง แก้ไขคำสั่งการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน แก้ไขคำสั่ง กระทรวงยุติธรรมที่ 322/2559.

ให้ยุติธรรมจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ยุติธรรมจังหวัด เป็นประธานกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม หรือข้าราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม ในจังหวัดที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร ประธานกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร หัวหน้าส่วนราชการอื่น ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือบุคคลที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร เป็นกรรมการ โดยมีข้าราชการ หรือพนักงานราชการ หรือลูกจ้าง คนหนึ่งที่ปฏิบัติงานในสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นเลขานุการ

กรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นแล้ว หรือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนไว้แล้ว ให้เป็นไปตามที่ได้จัดตั้งหรือแต่งตั้งไว้แล้วนั้น

กรณีที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดใดเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องที่ ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนั้นสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของต่างประเทศ[68]

ญี่ปุ่น

กระบวนการการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยในระบบกฎหมายของญี่ปุ่นมีลักษณะคล้ายกับของประเทศไทย กล่าวคือ ของประเทศไทยมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาลเหมือนกันโดยการไกล่เกลี่ยในศาลผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย แต่การไกล่เกลี่ยในญี่ปุ่นจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแยกต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และยังมีระบบไกล่เกลี่ยที่เป็นระบบการระงับข้อพิพาทภายนอกศาล โดยมีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยซึ่งได้รับคัดเลือกมาจากภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือให้คู่พิพาทได้มีช่องทางอื่นในการอำนวยความสะดวก อีกทั้งเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนชาวญี่ปุ่นในการแก้ไขในปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักการพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน เป็นการส่งเสริมการรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันของคนในสังคม จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นมีการใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทในหลาย ๆ กรณีเพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ โดยมิได้หวังผล

---

[68] ภัทราวรรณ เกตุลักษณ์ และธานี วรภัทร์, **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ศึกษาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**, ค้นวันที่ 26 ตุลาคม 2565 จาก chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbdfmadadm/https://so06.tci-thaijo.org/index.php/lawcrru/article/download/249754/171382/916592.

จากการแพ้หรือชนะ แต่มุ่งเน้นให้เกิดความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศน้อยที่สุด

สาธารณรัฐสิงคโปร์

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งสิงคโปร์ (Singapore Meciation Centre : SMC) มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกประเภท รวมถึงข้อพิพาทที่มีมูลค่าสูงและสลับซับซ้อนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งสิงคโปร์ (SMC) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1997 เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับการรับรองโดย Singapore Academy of Law SMC ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการระงับข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ โดยข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 2014 มีข้อพิพาทมากกว่า 25,000 เรื่องถูกส่งมายัง SMC ร้อยละ 75 ของข้อพิพาทดังกล่าวไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ในบรรดาข้อพิพาทเหล่านั้น ร้อยละ 90 ไกล่เกลี่ยได้สำเร็จภายในหนึ่งวันทำการเท่านั้น โดยผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างให้การยอมรับว่ากระบวนการนี้ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาอีกด้วย ดังนี้ สามารถสรุปได้ว่า บทบัญญัติประนอมข้อพิพาทของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีข้อเสนอสำหรับกรอบกฎหมายที่ครอบคลุมเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาข้อพิพาททางไกล่เกลี่ย เพื่อเป็นทางเลือกในการฟ้องร้องต่อศาลวัตถุประสงค์หลัก คือ การส่งเสริมการไกล่เกลี่ยให้เป็นทางเลือก มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการพิจารณาคดีต่อศาล ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายในทางกฎหมาย เร่งรัด การแก้ปัญหาข้อพิพาท ลดความเครียดและความรุนแรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของของศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

กรกฎ ทองขะโชค. ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสันติวิธีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและระงับข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ และศึกษารูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ศึกษาระเบียบ กฎเกณฑ์ อำนาจหน้าที่ ศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมที่ได้รับรางวัล ผลการศึกษาคือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินงานโดยผู้มีจิตอาสา โดยมีสำนักงานยุติธรรมจังหวัดฝึกอบรมคณะกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อปฏิบัติตามภารกิจ และที่สำคัญแต่ละศูนย์จะมีผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประสบความสำเร็จ อาศัยบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตาม

กฎหมายของฝ่ายปกครองประกอบกับความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นผู้นำศาสนาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้รับความเคารพและเชื่อถือของคนในชุมชน และมีข้อเสนอแนะดังนี้

ควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีสภาหรือสมัชชายุติธรรมชุมชนแห่งชาติ

กำหนดนโยบายเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมหลักให้ชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการป้องกันอาชญากรรม

ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานในทุกตำบลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้โอกาสและเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์

ควรจัดทำร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างระบบงานยุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน

ควรมอบอำนาจให้ผู้นำส่วนท้องถิ่นหรือท้องที่ในชุมชนที่คนในชุมชนนับถือเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยตามบริบทของแต่ละชุมชน[69]

งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้วิจัย คือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและการได้มาซึ่งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน ขอบเขตของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผลการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งลักษณะของชุมชนในจังหวัดภาคเหนือรวมถึงในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย หรือจังหวัดใกล้เคียงไม่มีผู้นำทางศาสนามาเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชน แต่การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เน้นการเสริมสร้างคุณภาพของอาสาสมัครยุติธรรมชุมชน นิติกรหรือเจ้าหน้าที่ในคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีมาตรฐานโดยการอบรมหรือขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นการจัดการหรือแก้ไขปัญหาผลการบังคับใช้กฎหมาย ตามกฎหมายที่มีอยู่และส่งเสริมให้มีกฎหมายใหม่ที่รองรับการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นรูปธรรม

ทนัทรยา ธีรัชธชาโชติ. ได้ศึกษาคุณลักษณะของคนกลางในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนโดยเปรียบเทียบประเทศไทยกับต่างประเทศ ศึกษาของเขตของข้อพิพาทที่ไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชน เปรียบเทียบประเทศไทยกับต่างประเทศ การดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ย ซึ่งขับเคลื่อนโดยอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก โดยศึกษารูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของยุติธรรมชุมชนที่ใช้อยู่ในขณะที่ยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ประสิทธิผล ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานไกล่เกลี่ย

---

[69] กรกฎ ทองขะโชค, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสันติวิธีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้: **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. [ม.ป.ท.]:** มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2023. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:283211.

ประนอมข้อพิพาท ผลการศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนของไทยเป็นกลไกที่ยุติข้อพิพาทได้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกันบ้างแล้วแต่ลักษณะของแต่ละท้องที่ มีการเปิดกว้างเรื่องคนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัคร แต่การไกล่เกลี่ยยังไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย มีความผิดพลาด ไม่มีกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเอาไว้ กำหนดไว้แต่เพียงว่า การสรรหาที่จะมาทำหน้าที่ให้คำนึงถึงคุณสมบัติ ทักษะ ความเป็นกลาง และความเหมาะสมแก่ลักษณะของข้อพิพาทเท่านั้น โดยไม่มีกฎหมายรองรับผลของการไกล่เกลี่ยที่จะผูกพันคู่กรณีก็ต้องนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอยู่นั่นเอง โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ควรกำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพียงหน่วยงานเดียว

ควรมีการร่างกฎหมายการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนมาบังคับใช้เพื่อรองรับการปฏิบัติงานของยุติธรรมชุมขน โดยใช้ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้นแบบ

กระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ ภาคประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและด้านอื่น ๆ เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยตามที่ชุมชนเสนอ

ด้านขอบเขตของข้อพิพาท ควรกำหนดให้ยุติธรรมชุมชนสามารถไกล่เกลี่ยคดีเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาทส่วนข้อพิพาททางอาญาให้มีอำนาจไกล่เกลี่ยคดีความผิดอันยอมความได้ และความผิดเกี่ยวกับเพศที่ไม่ใช่การโทรมหญิง

ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยควรมีผลทำให้อายุความของคดีสะดุดลง นับแต่วันที่มีการยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการฯ ควรมีการกำหนดระยะเวลาการไกล่เกลี่ยไม่เกิน 3 ครั้ง และไม่ควรเกิน 3 เดือน โดยยึดความพึงพอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่ยึดตามกฎหมาย

ควรให้มีการนำการไกล่เกลี่ยไปใช้ในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินปัญหาของชุมชนตนเองทำให้ความขัดแย้งยุติลงได้โดยสันติ[70]

งานวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาของผู้วิจัย คือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและการได้มาซึ่งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน ขอบเขตของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผลการบังคับใช้กฎหมายโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดิน การทำความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมโดยการจัดทำบันทึกข้อตกลงและคำสั่งกระทรวงยุติธรรม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

---

[70] ทนัทรยา ธีรัชธชาโชติ, **การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชน** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557), หน้า 101 –123.

ภาคประชาชนตามกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง ประกอบกับการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพโดยการกำหนดคุณสมบัติให้เป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายการไกล่เกลี่ยของฝ่ายปกครอง

อมรเทพ ใหม่มา. ได้ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยมุ่งเน้นศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินขาดแคลนงบประมาณที่ เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับการส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงานหรือพัฒนาตนเอง เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการศูนย์ฯ ขาดความรู้ความเข้าใจไม่สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริง วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน สถานที่ตั้งไม่เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน และมีข้อเสนอแนะ ว่า ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ศูนย์ฯ ตั้งอยู่กลับมาปฏิบัติหน้าที่และเพิ่มแรงจูงใจ เพิ่มอัตรากำลังหรือจ้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาประจำที่ศูนย์ฯ สร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่คณะกรรมการศูนย์ฯ จัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ให้เพียงพอ จัดหาสถานที่ตั้งให้เดินทางสะดวก เด่นชัด และอยู่ใจกลางชุมชน จัดสรรให้คณะกรรมการฯ ได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์อื่นๆ กำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน[71]

ซึ่งงานวิจัยนี้แตกต่างจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัย กล่าวคือ เป็นการศึกษาและเสนอแนะในทางนโยบายเป็นหลัก ไม่ได้เปรียบเทียบผลบังคับใช้ทางกฎหมาย การได้มาซึ่งคณะกรรมการ และไม่ได้ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยไม่ได้ศึกษาหรือระบุแนวทางการพัฒนาที่เด่นชัดเช่นเดียวกับการศึกษาของผู้วิจัย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง ประกอบกับการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพโดยการกำหนดคุณสมบัติให้เป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายการไกล่เกลี่ยของฝ่ายปกครอง

---

[71] อมรเทพ ใหม่มา, **แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนจังหวัดชลบุรี** (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต, 2563), หน้า 4–106.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย” เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยโดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. วิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร ไม่ว่าจะเป็นจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เป็นเอกสารที่เป็นต้นฉบับหรือที่เป็นแหล่งข้อมูลโดยตรง เช่น งานเขียน พระราชบัญญัติ และจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Research) คือ เอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น เอกสาร หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องและฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สรุปผลและนำมาเรียบเรียง นำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นระบบ

2. ศึกษาโดยวิธีวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและการระงับข้อพิพาทในชุมชนระดับต้น) หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตการดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความหมายและความสำคัญ นิยาม ขอบเขตในกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับกระบวนการไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ขอบเขตด้านประชากร

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน ศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 6 ศูนย์ในอำเภอพญาเม็งราย จำนวนศูนย์ละ 1 คน ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอพญาเม็งราย จำนวน 1 คน สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอำเภอเทิง จำนวน 1 คน ศูนย์

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในอำเภอพญาเม็งราย จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาจะใช้เครื่องมือในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายคือผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและการระงับข้อพิพาทในชุมชนระดับต้น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงรายโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจากหนังสือ บทความ วารสาร ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมวรรณกรรมมาสรุปเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องศึกษา

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แก้ไขตามความเหมาะสมและความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ทำการปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัย ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำราวิชาการตำรากฎหมาย บทความ ผลงานวิทยานิพนธ์พระราชบัญญัติ ตัวบทกฎหมาย เอกสารที่เกี่ยวข้องและฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นระบบและนอกจากนี้ยังได้เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แก่ผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและการระงับข้อพิพาทในชุมชนระดับต้น รวมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงรายโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางเอกสารและการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลทางกฎหมาย และขอบเขตอำนาจตามกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบ หลักเกณฑ์และวิธีการการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

3. สรุปประเด็นปัญหาของกระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อเสนอแนะทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่ให้ผลดีที่สุดแก่ประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงรายต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อยุติข้อพิพาทเพื่อช่วยลดภาระของรัฐในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาล ลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในสังคม และเป็นการเพิ่มบทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบบูรณาการ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกจะช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีความซับซ้อน และไม่มีลดหลักเกณฑ์ตามกฎหมายให้สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ในการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย จะต้องทราบแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจและนำไปวิเคราะห์ผลตลอดจนเสนอแนะแนวทางในการระงับข้อพิพาทได้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

จากการศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจสรุปได้ว่า กฎหมายจะคงอยู่ได้ต้องความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับ จารีตประเพณี ศีลธรรม กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคม จากเดิมหากมีการฝ่าฝืนประเพณีสำคัญคนในสังคมอาจมีความรู้สึกที่รุนแรงหรือต่อว่าการกระทำนั้นเป็นความชั่วร้าย จึงมีการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ เช่น การบังคับตามประเพณี หรือการขับไล่ให้ออกจากสังคมนั้น ๆ ต่อมาเมื่อมีความเจริญหรือสังคมมีการพัฒนาขึ้น รัฐจึงใช้กฎหมายที่มีลักษณะเป็นแบบแผนชัดเจนขึ้น มีสภาพบังคับชัดเจนแน่นอน ความยุติธรรมสามารถรับรู้ได้โดยสัญชาตญาณความรู้สึกหรือยากที่จะอธิบาย และเพื่อให้ความสงบเรียบร้อยกลับคืนมา เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น การยุติข้อพิพาทจึงมีความจำเป็น ทั้งนี้ ยังมีแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง ที่น่าสนใจที่สนับสนุนการศึกษานี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมใด ความขัดแย้งอาจเกิดจากความต้องการที่แตกต่าง การแข่งขัน แต่ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด อาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือประชาชนทั่วไป โดยอาจมีสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะมาจากการสื่อสารผิด ไม่พอใจในการกระทำของผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคม การปฏิสัมพันธ์ การทำกิจกรรมร่วมกันเกิดการกระทบกระทั่ง วิธีการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ การหลีกเลี่ยงหรือการหนีปัญหา (Avoidance) คือ วิธีแก้ไขความขัดแย้งกรณีที่มีฝ่ายหนึ่งไม่สนใจข้อเรียกร้องปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เห็นความขัดแย้งเป็นสาระสำคัญ ไม่เชื่อว่าการแก้ไขความขัดแย้งจะนำไปสู่การเจรจายุติความขัดแย้งได้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) คือการแก้ไขความขัดแย้งโดย ผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาคอยช่วยเหลือ สนับสนุนการเจรจาให้ดำเนินเป็นไป แสวงหาทางออกที่เหมาะสมให้ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ สะดวก รวดเร็วไม่เป็นพิธีการ การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งเมื่อคู่พิพาทตกลงใจขจัดความขัดแย้งให้ยุติ สามารถพูดคุยกัน บอกความต้องการของตน เจรจต่อรอได้ มีความตกลงร่วมกันในการขจัดความขัดแย้ง เป็นแนวทางที่สะดวกรวดเร็วการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งดำเนินโดยศาลมีอนุญาโตตุลาการ เป็นผู้ชี้ขาดมีผลผูกพัน วิธีนี้มักนิยมทางธุรกิจการค้า การประท้วงอย่างสันติ (Non–Violence confrontation) เป็นวิธีการกดดันในลักษณะต้องพึ่งพาอาศัยอีกฝ่ายหนึ่ง และ การใช้กำลังบังคับ (Forcing) จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า

นอกจากนี้ยังมี **แนวความคิดเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาท** การประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยต้องค้นหาความพึงพอใจของคู่กรณี จนทุกฝ่ายเห็นว่าได้รับประโยชน์ไม่ได้ถูกบังคับให้ยอมรับข้อเสนอข้อเรียกร้อง ความยุติธรรมนั้น เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าต้องมีลักษณะเที่ยงตรง สม่ำเสมอ และมีความพอดี[72] และ **แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน** ระบบกระบวนการยุติธรรม ระบบกระบวนการอำนวยความยุติธรรม ทั้งประเทศและทั่วโลก มีปัญหาบุคลากรในการอำนวยความยุติธรรมมีไม่สมดุลกับจำนวนประชากร ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมมีความซับซ้อน ทำให้เกิดความล่าช้า กระบวนการยุติธรรมไม่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน ประชาชนหรือผู้เหยื่อของอาชญากรรม ขาดการเหลียวแลถูกทอดทิ้งจากภาครัฐ ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ทุกประเทศให้ความสำคัญจึงเกิดแนวความคิดว่าผู้กระทำความผิดผู้เสียหายและชุมชน ต่างได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำความผิด ชุมชนหรือภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแนวทางรักษาความสงบเรียบร้อยสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม เพื่อสนองความต้องการของผู้เสียหาย ชุมชน รวมทั้งเพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำโดยถือว่าชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community focused) ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการเป็นหุ้นส่วนหรือร่วมมือกับชุมชนกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง ช่วยเหลือผู้เสียหายและสนับสนุน เสริมสร้างความปลอดภัยในกับชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งที่ใช้ทางเลือกที่ดี

---

[72] กิตติภณ สืบมา, **มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยสำนักงานอัยการสูงสุด** (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2554), 19–24.

ในการแก้ไขปัญหา สร้างความสุข แก้ปัญหาความขัดแย้งสร้างความสงบสุข ระบบยุติธรรมชุมชน สนับสนุนภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สนับสนุนใช้วิธีบำบัดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำผิดภายในชุมชน[73] **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์** (Restorative justice) เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม[74] สร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมหลายฝ่ายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษ ซึ่งอาจหมายความรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) **การไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์** คือ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้จัดการความขัดแย้ง (บางประเภท) การกระทำผิด ด้วยกระบวนการที่คำนึงถึงการชดใช้เยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย เรียกร้องความสำนึกผิดและความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ถึงความสมานฉันท์ในสังคม[75]

เมื่อเกิดการกระทำความผิดหรือความขัดแย้งในชุมชนการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีได้และเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในครั้งแรก ไม่ใช้วิธีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีหลักการอยู่ที่เหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้มีโอกาสประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งผู้ที่เป็นตัวกลางในการประสานความสำเร็จนี้ได้ คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ดังนั้น ควรแก้ไขกฎหมายในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือคณะบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาและคดีแพ่งให้เพราะเป็นองค์กรของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด[76]

กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคม คือ กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการที่เกิดจากการรวมตัวอย่างสมัครใจของภาคประชาสังคม มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

---

[73] กรกฎ ทองขะโชค และคณะ, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน”, **วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ** ปีที่ 8 (กรกฎาคม 2562) : 92.

[74] เพลินตา ตันรังสรรค์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน”, **จุลนิติ** (พฤษภาคม – มิถุนายน 2553) : 55.

[75] สำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, **คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท**, หน้า 3.

[76] กรกฎ ทองขะโชค และคณะ, **บทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2553).

ภายในชุมชนและกระบวนการยุติธรรมชุมชนยังให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมของสมาชิกกันบนฐานของความเป็นประชาธิปไตย และขณะเดียวกันยังสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมในชุมชนมากกว่าส่วนบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โครงสร้างหลักที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคม คือ โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมที่ยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูข้อพิพาท โดยการเจรจา ไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อพิพาทร่วมกันโดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมชุมชนจะเชิญผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังและส่วนการเจรจา การไกลเกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งให้ แต่ผู้ที่เป็นตัวแทนคู่กรณีทำการตัดสินใจตามคำชี้แนะจากผู้ที่เข้าร่วมฟังเท่านั้น ส่วนภาคประชาสังคมคือผู้ที่ดำเนินการประสานการทำงานของกระบวนการยุติธรรมชุมชนไปยังฝ่ายต่าง ๆ ในระดับชุมชนเพื่อดูแลและปกป้องชุมชน การที่นำกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยในทางปฏิบัติโดยการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแง่การสนับสนุนงบประมาณและสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชน และองค์กรปกครองส่วนภูมิภาคโดยกำหนด เป็นนโยบายของรัฐด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน เพราะเป็นหน่วยงานที่รับนโยบายของรัฐมาปฏิบัติกับชุมชนตามความเหมาะสมทางด้านต่าง ๆ ของสังคมนั้น แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในประเทศไทยในทางปฏิบัติโดยการบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและสิทธิชุมชนในหมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีการบัญญัติไว้ในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสตามกฎหมายของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ส่วนในหมวดสิทธิชุมชนที่ว่าด้วยสิทธิและเสริภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเป็นสมาชิกของรัฐและสิทธิของประชาชนนั้นสามารถนำไปสู่การมีเสรีภาพในการกระทำหรือแสดงออกตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมชุมขนในภาคประชาสังคมมีความเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ร่วมกันหาทางออกโดยการเจรจา พูดคุย แบบสมเหตุสมผลในเรื่องสาธารณะที่เกี่ยวกับทุกคนในรัฐ ดังนั้น การบัญญัตินี้ก่อให้เกิดประชาธิปไตยแนวใหม่ที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในสังคมและอีกทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดกับชุมชน และภาครัฐต้องให้ความสำคัญโดยการบัญญัติ “กระบวนการยุติธรรมชุมชน” ไว้ในกฎหมายหลักที่ใช้ในการปกครองประเทศด้วย เพื่อให้ทุก

ฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ สร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน สังคม และประเทศชาติ[77] (ทวิตรา เจรจา, 2560)

เมื่อกระทรวงยุติธรรมได้จัดทำข้อตกลงร่วมมือว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ร่วมกับสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันในเชิงบูรณาการตามนโยบายสำคัญเร่งด่วนของกระทรวงยุติธรรมด้านการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด กระบวนการยุติธรรมควรที่ดีจะมีความชัดเจน ต้องไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องไม่ทำให้เกิดความแตกแยก บางครั้งด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือเพราะการแบ่งแยกว่าเป็นการกระทำโดยฝ่ายรัฐกับประชาชน ก็อาจมีความขัดแย้งกันได้ดังนั้น ต้องยกระดับความสำคัญให้กับการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านยุติธรรมชุมชนให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น และจะต้องเป็นประโยชน์กับทุก ๆ ฝ่าย เน้นชุมชนเป็นสำคัญ โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในแก้ปัญหาของตนเองเสียก่อน แล้วค่อยนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล ที่สำคัญชุมชนต้องทำการศึกษาปัญหาในชุมชนตนเองเสียก่อน กระบวนการยุติธรรมชุมชนต้องทำให้ประชาชนในชุมชนตระหนักว่าเขามีตัวตนพึ่งพาได้ ขณะเดียวกันศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลประเมินสถานการณ์จนสิ้นสุดกระบวนการด้วยอย่างต่อเนื่อง หมดไปพร้อมกับรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงไปหรือหมดไปตามวาระการดำรงตำแหน่งของข้าราชการที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ [78] มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้จะต้องสร้างความเข้มแข็งทางจารีตประเพณี วัฒนธรรม และจะต้องมีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนใช้ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการ และเสริมสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ โดยจะต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและบังคับใช้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ[79] หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงได้โดย สะดวก รวดเร็ว

---

[77] ทวิตรา เจรจา, **การเสริมสร้างแนวความปิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ**,รายงานฉบับสมบูรณ์, สถาบันพระปกเกล้า (2560).

[78] สุรชัย ไวยวรรณจิตร และคณะ, “การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”, **วารสารการเมืองการปกครอง** ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม 2560): 209.

ประหยัด และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน รวมถึงเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนการเคารพกฎกติกาด้วย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ

1. กฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของประเทศญี่ปุ่น มีการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยในระบบกฎหมายของญี่ปุ่นมีลักษณะคล้ายกับของประเทศไทยโดยมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาลเหมือนกันโดยการไกล่เกลี่ยในศาลผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย แต่การไกล่เกลี่ยในญี่ปุ่นจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแยกต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และยังมีระบบไกล่เกลี่ยที่เป็นระบบการระงับข้อพิพาทภายนอกศาล โดยมีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยซึ่งได้รับคัดเลือกมาจากภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือให้คู่พิพาทได้มีช่องทางอื่นในการอำนวยความสะดวก อีกทั้งเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนชาวญี่ปุ่นในการแก้ไขในปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักการพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นการส่งเสริมการรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันของคนในสังคม

2. กฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของประเทศสิงคโปร์ มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งสิงคโปร์ (Singapore Meciation Centre : SMC) ที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกประเภท รวมถึงข้อพิพาทที่มีมูลค่าสูงและสลับซับซ้อนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งสิงคโปร์ (SMC) เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับการรับรองโดย Singapore Academy of Law SMC ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการระงับข้อพิพาทเชิงสมานฉันท์ ไกล่เกลี่ยได้สำเร็จภายในหนึ่งวันทำการเท่านั้น กระบวนการนี้ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา บทบัญญัติประนอมข้อพิพาทของสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีข้อเสนอสำหรับกรอบกฎหมายที่ครอบคลุมเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาข้อพิพาททางไกล่เกลี่ย เพื่อเป็นทางเลือกในการฟ้องร้องต่อศาลวัตถุประสงค์หลักคือ การส่งเสริมการไกล่เกลี่ยให้เป็นทางเลือก มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการพิจารณาคดีต่อศาล ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายในทางกฎหมาย เร่งรัด การแก้ปัญหาข้อพิพาท ลดความเครียดและความรุนแรง

วิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าว มีประโยชน์โดยสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ทางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงและข้อพิพาททางอาญาในคดีบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อที่จะให้หน่วยงานของรัฐหรือศูนย์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการระงับหรือยุติข้อพิพาทและการนำยุติธรรมชุมชนมาใช้นั้นจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพราะในปัจจุบันจะมีการใช้ “ยุติธรรมชุมชน” เป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจ มีบทบาท ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจรัฐ ให้สิทธิแก่คนในชุมชนในการดำเนินงาน ตัดสินใจและร่วมกันแก้ไขปัญหาสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชน[80]

ประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับปานกลาง แต่มีความพึงพอใจการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในระดับมาก ส่วนผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมองว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานตามบทบาทในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้แก่ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเป็นลำดับแรก ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมเป็นลำดับต่อมา ข้อเสนอเชิงนโยบายได้แก่การส่งเสริมให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลให้คำแนะนำและแก้ปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าว เบาะแสคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ชุมชนทราบ การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และให้โอกาสแก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดและการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน[81]

เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เกิดความซ้ำซ้อน ควรกำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทของยุติธรรมชุมชน ควรมีการร่างกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติธรรมชุมชนเพื่อรองรับการปฏิบัติงานของยุติธรรมชุมชน[82]

---

[80] เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

[81] ศรวิชา กฤตาธิการ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, “ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน” **วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย** ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560): หน้า 125.

[82] ทนัทรยา ธีรัชธชาโชติ, **การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชน** (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสมหาบัณฑิต (กฎหมายสำหรับนักบริหาร) คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557), หน้า 123.

หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เป็นประโยชน์และมีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้ด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่ดี ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การบังคับตามสัญญาที่ให้อำนาจคู่สัญญาที่เสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้น นำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นได้ และมาตรฐานในการไกล่เกลี่ยในแต่ละขั้นตอนนั้นมีความชัดเจนมากขึ้น มีความใกล้เคียงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลอย่างมาก หากมีการบังคับตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพจะมีส่วนช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้[83]

แนวทางการกำหนดวิธีการบังคับตามข้อตกลง เมื่อคู่กรณีตกลงกันแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงฯ ไว้เป็นหนังสือ[84] โดยให้คู่พิพาทและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทบัญญัติได้แต่มาตรา 32 มาตรา 33 ส่วนการบังคับให้ใช้วิธีการของศาล เนื่องจากมาตราดังกล่าวอาจไม่เพียงพอให้ศาลได้ปฏิบัติ จึงกำหนดให้ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอและการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท โดยมีวัตถุประสงค์หรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล เมื่อมีข้อพิพาทให้ไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งคดีส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทระหว่างคนในหมู่บ้าน สังคมเดียวกัน เป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกเพื่อให้คู่กรณีที่มีปัญหาข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ไม่มากหรือเกิดข้อพิพาทกัน ได้เจรจาปัญหาร่วมกันโดยมีคนกลาง ช่วยเสนอแนะหาทางออกหรือแก้ไขปัญหา แต่ไม่สามารถสรุปข้อตกลงให้คู่กรณี หรือเป็นผู้ตัดสินข้อพิพาท คู่กรณีจะต้องสรุปข้อตกลงพิพาทและที่สำคัญการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเกิดจากการสมัครใจของคู่กรณี เพื่อจะหาข้อยุติร่วมกัน การยื่นคำร้องขอบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทต่อศาล เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งก่อนฟ้องและหลังฟ้องตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงขออธิบายเฉพาะข้อพิพาททางแพ่ง

1. กรณีหน่วยงานรัฐ

1.1 ข้อพิพาททางแพ่ง เมื่อคู่กรณีได้เจรจาตกลงกันและได้บันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท ต้องผูกพันตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดข้อตกลง คู่กรณีอีก

---

[83]ธานี วรภัทร์ และวิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 126–127.

[84] พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

ฝ่ายสามารถร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับตามข้อตกลงได้ คู่กรณีสามารถร้องได้ที่ศาลที่มีเขตอำนาจ ภายในระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงฯ ได้

1.2 ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องขอพร้อมกับต้นฉบับบันทึกข้อตกลงฯ หรือสำเนาที่รับรองถูกต้องของบันทึกข้อตกลง

1.3 ให้ผู้ร้องเสียค่าขึ้นศาลตามอัตราที่กำหนด

1.4 ให้ศาลตรวจคำร้องตามข้อ 5 แห่งข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่นคำร้องขอและการบังคับ หากคำร้องขอถูกต้องให้สำเนาคำร้องขอให้คู่กรณีอีกฝ่ายทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นภายใน 15 วัน

1.5 ให้ศาลกำหนดนัดไต่สวนคำร้องโดยเร็ว ต้องไม่เกิน 45 วันนับแต่ศาลสั่งรับคำร้อง

2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท และเมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้รับรองเป็นหนังสือให้แล้ว ถือว่าข้อตกลงดังกล่าวสามารถบังคับกันได้หรือสิทธินำคดีมาฟ้องร้องย่อมระงับลง

2.1 ขั้นตอนการยื่นคำขอบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

2.1.1 ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องขอพร้อมกับต้นฉบับบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทหรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง

2.2.2 ยื่นคำร้องขอ ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงได้

2.2.3 ให้ผู้ร้องเสียค่าขึ้นศาลตามอัตราที่กำหนด

2.2.4 ให้ศาลตรวจคำร้องหากเห็นว่าถูกต้องให้สำเนาคำร้องขอให้คู่กรณีอีกฝ่ายทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายใน 15 วัน

2.2.5 ให้ศาลกำหนดนัดไต่สวนคำร้องโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสี่สิบห้าวันนับแต่ศาลสั่งรับคำร้อง

2.2.6 ในการไต่สวนคำร้องขอ ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงฯ เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือผู้คัดค้านพิสูจน์ได้ว่า คู่กรณีเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่ หรือต้นเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงเป็นการต้องห้ามโดยผลของกฎหมาย หรือมีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยไม่เป็นธรรม มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท ตามมาตรา 32 แล้ว ศาลจะตรวจคำร้องขอเห็นว่าถูกต้อง ศาลจะสั่งให้นัดไต่สวนคำร้อง กำหนดนัดไต่สวนและส่งสำเนาคำร้องขอให้แก่อีกฝ่าย เพื่อให้อีกฝ่ายยื่นคำคัดค้านเข้ามาภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากคู่กรณีอีกฝ่ายได้ยื่นคำคัดค้านเข้ามา คู่กรณีฝ่ายที่ยื่นคำร้องต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบในวันนัดไต่สวนและ

อีกฝ่ายนำพยานหลักฐานเข้าสืบตามคำคัดค้าน เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่แต่ละฝ่ายกล่าวอ้างไว้ในคำร้องหรือคำคัดค้าน ของฝ่ายไหนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ แล้วศาลจะมีคำสั่งชี้ขาดคดีต่อไป

จากการศึกษาพบว่าตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หากมีการตกลงทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพอใจ สามารถช่วยรักษาความสัมพันธ์ภาพหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีผลดีกว่าการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล อันไม่ใช่วิธีการระงับข้อพิพาทที่ดี ไม่ทำให้ข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทหมดไป ซึ่งทำให้มีผู้จะต้องแพ้คดีและผู้ชนะคดี

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงเป็นทางออกให้กับคู่กรณีและเป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทำให้ปัญหาได้ยุติอย่างรวดเร็ว ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมและเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เดิมการไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นการไกล่เกลี่ยเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล จะอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19, 20, 20 ทวิ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกลเกลี่ย พ.ศ. 2554 ซึ่งคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ตั้งแต่ศาลรับฟ้องไปจนถึงก่อนศาลจะพิพากษาถึงที่สุด การไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**ก่อนถึงวันนัดพิจารณาคดี** คือ เมื่อโจทก์ฟ้องและศาลได้รับฟ้อง โจทก์อาจประสงค์ขอให้ศาลใช้ระบบไกล่เกลี่ยหรือจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องแจ้งต่อศาลขอไกล่เกลี่ย

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเมื่อคดีได้ฟ้องร้องต่อศาลหรือระหว่างที่ศาลได้พิจารณาคดี คู่ความอาจแจ้งความประสงค์ต่อศาลขอใช้วิธีการไกล่เกลี่ยและถ้าหากคู่ความไกล่เกลี่ยแล้วสามารถตกลงกันได้ ก็จะทำให้มีการถอนฟ้อง หรือคู่ความอาจร้องต่อศาลให้มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังที่คู่ความได้ตกลงกันไว้

เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563 โดยให้เพิ่มความตามมาตรา 20 ตรีแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการดำเนิน**การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง** กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไว้ในมาตรา 20 ตรีของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่คู่กรณีที่พิพาท ซึ่งต่อไปหากผู้ใดมีการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่หรือข้อพิพาททางแพ่ง ตามปกติแล้วย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาล ยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลตัดสินและระงับข้อพิพาทนั้น และศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นแห่งคดีตามคำขอของคู่ความ โดยคู่ความที่ถูกโต้แย้งสิทธิไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องร้องต่อศาลก่อนเพียงยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องได้ อันเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาท

ทางเลือกทำให้สามารถตกลงยอมความกันได้ก่อนจะมีการฟ้องต่อศาล ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล และถ้าหากตกลงกันได้หรือประนีประนอมกันได้ สามารถร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมได้ตามมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การไกล่เกลี่ยในศาลหรือหลังฟ้อง คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่คู่ความได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ส่วนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และการไกล่เกลี่ยตามมาตร 20 ตรี เป็นการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องต่อศาล เป็นกระบวนการทางเลือกที่ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย อันเป็นการส่งเสริมหาทางออกให้คู่ความได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันด้วยความสมัครใจของคู่ความในการยุติข้อพิพาทด้วยความสมานฉันท์กัน และหากสามารถตกลงกันได้ และข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมายที่กำหนดไว้ ก็มีผลผูกพันตามกฎหมาย

ข้อดีของการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท

1. ประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งต่อคู่กรณีและงบประมาณแผ่นดินและทำให้คดีขึ้นสู่ศาลลดลง เช่น ค่าเดินทางมาศาลและได้รับค่าธรรมเนียมศาลคืนในกรณีคดีแพ่งบางคดี

2. รักษาชื่อเสียงและความลับทางธุรกิจของคู่พิพาท

3. สะดวก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีระงับข้อพิพาทไม่มีหลักเกณฑ์ค่อนข้างจะยืดหยุ่นผ่อนคลาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพของคู่ความทั้งสองมากกว่าการพิจารณาตามปกติของศาล

4. สร้างความพึงพอใจให้กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย คู่กรณีสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นการรักษาสัมพันธภาพของ

5. รวดเร็ว การไกล่เกลี่ยใช้เวลาไม่นาน ถ้าตกลงกันไม่ได้ส่งคืนเจ้าของสำนวนเพื่อพิจารณาตามขั้นตอนต่อไปถ้าตกลงกันได้ก็ทำให้คดีเสร็จสิ้นเร็วขึ้น

6. ทำให้คู่ความพอใจทั้งสองฝ่าย

7. ทำให้คู่ความอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน

8. ช่วยแบ่งเบาภาระทางคดีของศาล

9. สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ ลดงบประมาณสามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศในด้านอื่นต่อไป

วิเคราะห์สภาพปัญหากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ผลการสัมภาษณ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน ศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 6 ศูนย์ในอำเภอพญาเม็งราย จำนวนศูนย์ละ 1 คน ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอพญาเม็งราย จำนวน 1 คน สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอำเภอเทิง จำนวน 1 คน ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในอำเภอพญาเม็งราย จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน วิเคราะห์สภาพปัญหาได้ดังนี้

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าความยุติธรรมเข้าไม่ถึงคนยากจนและยากต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ

2. วิธีการจัดการความขัดแย้งโดยการระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน ส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยที่จะให้ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนนั้น ๆ มากกว่าการให้มีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบุคคลภายนอก โดยเห็นว่าควรให้น้ำหนักความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนเท่ากับการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยที่ผ่านการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ อันเป็นที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถไกล่เกลี่ยได้อย่างมืออาชีพและเป็นมาตรฐานด้วย

3. ผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนสามารถเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายเห็นว่า การไกล่เกลี่ยจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนหากคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงคู่กรณีไม่สามารถบังคับตามข้อตกลงได้ตามกฎหมาย สุดท้ายคู่กรณีอีกฝ่ายต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งบังคับ โดยบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กฎหมายยอมรับและใช้บังคับได้มากกว่าการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งอาจมีขั้นตอนและวิธีการที่ง่ายกว่า

4. ความสะดวก ประหยัด และความรวดเร็วในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กลุ่มเป้าหมายเห็นว่า การไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนคู่กรณีสามารถไกล่เกลี่ย ณ สถานที่ใดก็ได้ในชุมชนซึ่งดีกว่าเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยในศาลคู่กรณีต้องไปที่ศาลเท่านั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถเข้าถึงง่าย สะดวก รวดเร็วและประหยัด

กว่าเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่อาจเข้าถึงยาก โดยเฉพาะชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่ไม่ทราบว่ามีกฎหมายรองรับการไกล่เกลี่ยเช่นกัน นอกจากนั้นการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะพิจารณาคดีได้รวดเร็ว ประหยัดเวลาในการดำเนินคดี เมื่อเทียบกับการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแต่จะเป็นการดีกว่าถ้าชุมชนสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยความสมานฉันท์ และสามารถติดตามดูแลการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งได้ดีเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนในชุมชนและเป็นผู้ที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จัก และมีความเคารพนับถือ มีความน่าเชื่อถือจะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกัน **แต่ไม่มั่นในว่า** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนคู่กรณีจะรู้สึกสบายใจและเชื่อมั่นกระบวนการระงับข้อพิพาทเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน **เพราะ ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่มีต่อคู่กรณีมากว่า** ทั้งนี้ เห็นว่า คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนย่อมมีความเข้าใจบริบทของสังคมและปัญหาพื้นฐานของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าเมื่อเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน แม้จะสามารถเลือกผู้ไกล่เกลี่ยให้มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ก็ตาม

5. การลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เห็นว่า การมีศูนย์ยุติธรรมระดับตำบลสามารถลดความเลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนหรือผู้มีความยากจนและด้อยโอกาสได้โดยง่ายและประหยัดเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งอาจจะมีที่ตั้งในส่วนราชการ
ซึ่งอาจห่างไกลออกไปจากชุมชน

6. ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน บางส่วนยังไม่มีความเข้าใจ และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนอกศาล เช่น ที่ทำการกำนันตำบล, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน, องค์กรปกครองท้องถิ่นหรือศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อคู่กรณีตกลงกันได้และทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ไม่ทราบว่า เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลจะเป็นอย่างไร **รวมถึง** ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนอกศาล**ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562** กรณีที่คู่กรณีตกลงกันได้และมีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทและกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้ทำการรับรองแล้ว คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงต่อมาดังกล่าว

7. ปัญหาของการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 322/2559 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ยังมีข้อบกพร่องหรือควรเพิ่มเติมหรือมีปัญหาในทางปฏิบัติ **ได้แก่**

7.1 ความรู้ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการเป็น "ผู้ไกล่เกลี่ย" การได้มาซึ่ง "คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน" (คกก.ศยช.) เป็นการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการโดยตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด จากตำแหน่งที่เป็นที่เคารพและน่าเชื่อถือของคนภายในชุมชนนั้น ๆ แตกต่างจากการได้มาซึ่ง **"ผู้ไกล่เกลี่ย"** ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติเป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

7.2 ขอบเขตการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นการอำนวยความยุติธรรมตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ประกอบกับคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 322/2559 (ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559) เรื่อง การบริหารงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 570/2559 (ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2559) เรื่อง แก้ไขคำสั่งการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ส่งผลให้คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทคดีแพ่งทุกกรณี ส่วนในคดีอาญาสามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้เฉพาะความผิดอันยอมความได้ และไม่มีการกำหนดผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า สามารถนำไปบังคับกับคู่กรณีอีกฝ่ายได้มากน้อยเพียงใดส่วนในคดีอาญาสามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้เฉพาะความผิดอันยอมความได้ และไม่มีการกำหนดผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่าสามารถนำไปบังคับกับคู่กรณีอีกฝ่ายได้มากน้อยเพียงใด แตกต่างจากการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ชัดเจนว่าหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง คู่กรณีอีกฝ่ายสามารถยื่น คำร้องต่อศาลเพื่อบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ภายใน 3 ปี ส่วนข้อพิพาททางอาญานั้นหากไกล่เกลี่ยสำเร็จ มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ แต่หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คู่กรณีเจตนาสละการไกล่เกลี่ย เข้าสู่ในกระบวนการยุติธรรมปกติ รวมทั้งหากอายุความครบกำหนดแล้ว ให้ขยายอายุความไป 60 วัน

7.3 งบประมาณ จากการสัมภาษณ์นิติกรที่ปฏิบัติราชการในเขตพื้นที่พญาเม็งราย ให้ความเห็นว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งมีที่ตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการและยังไม่มีกฎหมายรองรับภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยเฉพาะ ทำให้คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่มั่นใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ ควรเพิ่มงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และอบรมเพิ่มทักษะให้กับคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนของศูนย์อื่น ๆ ด้วย

8. การเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเห็นว่าวิธีการที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพ และเป็นทางเลือกเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น คือ สร้างบทบาทความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นเพื่อสร้างความยอมรับในบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน **โดย เพิ่มประสิทธิภาพ**การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนประการแรก คือ ส่งเสริมให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นให้กับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ โดยวิธีการที่เสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ไกล่เกลี่ยให้มีมาตรฐาน **ปรับปรุง**หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนที่จากเดิมแต่งตั้งกรรมการโดยตำแหน่ง เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประกอบกับที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในหน้าที่กรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลตาดควัน อำเภอพญาเม็งราย ในการดำเนินการภารกิจด้านการรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจน การช่วยเหลือดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อน หรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และด้านไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน และการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง ในการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน ผู้รับบริการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลตาดควันที่เข้ามาขอคำแนะนำด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหรือประสานงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทประสงค์ให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทใน

ท้องที่ แต่เมื่อผลการไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทแล้วหากคู่กรณีพิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามไม่อาจบังคับคดีได้หรือข้อตกลงนั้นไม่มีผลทางกฎหมายเช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน ซึ่งทำให้การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและมักได้รับข้อคิดเห็นในแง่ลบกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ไม่อาจเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้ ประกอบกับการสอบถามผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนสรุปสาระสำคัญได้ว่า ขอบเขตการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยนำหลักการประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ ซึ่งเมื่อคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความจะต้องดำเนินการโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งต้องฟ้องร้องดำเนินดดีตามปกติ ใช้เวลานานและเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทั้งไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการลดปริมาณนำคดีขึ้นสู่ศาลด้วย

ตาราง 1 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

รายการ	ศูนย์ยุติธรรมชุมชน	ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาคประชาชน
1. การดำเนินการไกล่เกลี่ย	คณะกรรมการโดยตำแหน่ง จากตำแหน่งที่เป็นที่เคารพ และน่าเชื่อถือของคนภายในชุมชนนั้น โดยการแต่งตั้งของผู้ว่าราชการจังหวัด	บุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติเป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหาร งานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง
2. ขอบเขตการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	การอำนวยความยุติธรรมตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ประกอบกับคำสั่งกระทรวงยุติธรรม เป็นการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้	อำนาจระงับข้อพิพาททางแพ่ง หน่วยงานรัฐ ทำบันทึกข้อตกลงการระงับข้อพิพาทภาคประชาชน ทำบันทึกตกลงการระงับข้อพิพาทและมีหนังสือรับรองจากกรมคุ้มครองสิทธิแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงคู่กรณีอีกฝ่ายสามารถยื่นคำร้อง

ตาราง 1 (ต่อ)

รายการ	ศูนย์ยุติธรรมชุมชน	ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
2. ขอบเขตการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	ไม่ได้ระบุลักษณะกรอบขอบเขตในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งไว้ และระบุเพียงคดีอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความได้	ต่อศาลเพื่อบังคับตามข้อตกลงฯ โดยทำภายใน 3 ปี และการระงับข้อพิพาททางอาญานั้นหากไกล่เกลี่ยสำเร็จมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คู่กรณีเจตนาสละการไกล่เกลี่ย เข้าสู่ในกระบวนการยุติธรรมปกติ รวมทั้งหากอายุความครบกำหนดแล้วให้ขยายอายุความไป 60 วัน คดีอาญาพนักงานสอบสวน ให้หยุดนับอายุความในคดีอาญาบุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งจะต้องผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเสียก่อนจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้
3. องค์ประกอบและการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ย	คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอ พัฒนากรตำรวจชุมชนประจำตำบล กำนัน นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้แทนสภาเกษตรกรตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล ประเภทละ 1 คน และนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ	
4. ผลบังคับทางกฎหมายหากมีการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง	ต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลตามปกติ และเมื่อศาลมีคำพิพากษาตามยอม หากผิดสัญญาอีกฝ่ายขอให้ศาลบังคับคดีได้ภายใน 10 ปีนับแต่ผิดสัญญา	ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงได้

ที่มา: ผู้วิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสัมภาษณ์

อย่างไรก็ดี เมื่อผู้วิจัยได้รับคำสั่งให้ย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ ณ สำนักงานเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และได้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมจังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน จึงได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่จัดโครงการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมหาวิทยาลัยพะเยา จัดโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากกองทุนยุติธรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย ด้านการป้องกันอาชญากรรม ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และหน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ เรือนจำจังหวัดพะเยา สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพะเยา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา สำนักงานบังคับคดีจังหวัดพะเยา) และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง จัดทำโครงการอบรมหลักสูตรอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 100 คน ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบุคลากรของรัฐ ที่ประสงค์ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 2 รุ่น โดยวิทยากรจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพะเยา และวิทยากรจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งนี้ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมาย ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย มีจริยธรรมตามที่กฎหมายกำหนด

จึงเห็นได้ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เครือข่ายภาคประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และบุคลากรของรัฐ ซึ่งอาจขาดความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นมาตรฐาน ให้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีมาตรฐานและมีจริยธรรมตามที่กฎหมายกำหนดได้

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการศึกษา

การพิจารณาเปรียบเทียบกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน กับ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ทำให้สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การได้มาซึ่ง “คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน” (คกก.ศยช.) เป็นการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการโดยตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด จากตำแหน่งที่เป็นที่เคารพและน่าเชื่อถือของคนภายในชุมชนนั้น ๆ แตกต่างจากการได้มาซึ่ง **“ผู้ไกล่เกลี่ย”** ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติเป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายบัญญัติ เห็นได้ว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีส่วนส่งเสริมให้การไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพและได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมากกว่า แนวโน้มในอนาคตจึงสมควรที่จะมีการปรับปรุงให้ “คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน” มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สอง ขอบเขตการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผลบังคับทางกฎหมาย ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นการอำนวยความยุติธรรมตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ประกอบกับคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 322/2559 (ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559) เรื่อง การบริหารงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 570/2559 (ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2559) เรื่อง แก้ไขคำสั่งการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยตามการบริหารงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและประนอมข้อพิพาทในชุมชน ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและประนอมข้อพิพาทในชุมชน ประกอบกับไม่ได้ระบุลักษณะกรอบอำนาจหน้าที่หรือขอบเขตในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในคดีแพ่งไว้ ระบุเพียงคดีอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งส่งผลให้คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทคดีแพ่งทุกกรณี ส่วนในคดีอาญาสามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้เฉพาะความผิดอันยอมความได้ และไม่มีการกำหนดผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า สามารถนำไปบังคับกับคู่กรณีอีกฝ่ายได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งในการตกลงไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทนั้นการบังคับตามข้อตกลงที่คู่กรณีได้ตกลงถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ดังนั้น การไกล่เกลี่ยและประนอมยอมความที่ทำขึ้นโดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน หากคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำร่วมกันไว้ คู่กรณีฝ่ายที่ได้รับความเสียหายต้องดำเนินการฟ้องร้องตามกฎหมายต่อไป เมื่อเปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ชัดเจนว่าหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง คู่กรณีอีกฝ่ายสามารถยื่น คำร้องต่อศาลเพื่อบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ภายใน 3 ปี ส่วนข้อพิพาททางอาญานั้นหากไกล่เกลี่ยสำเร็จ มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ แต่หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คู่กรณีเจตนาสละการไกล่เกลี่ย เข้าสู่ในกระบวนการยุติธรรมปกติ รวมทั้งหากอายุความครบกำหนดแล้ว ให้ขยายอายุความไป 60 วัน

ประเด็นที่สาม องค์ประกอบและการได้มาซึ่งผู้ไกล่เกลี่ย กลไกสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากขอบอำนาจและผลบังคับของข้อตกลง คือ ผู้ไกล่เกลี่ย เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและมีลักษณะพิเศษบางประการที่จะทำให้คู่กรณีหรือคู่พิพาทเลือกที่ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการใด คือ ความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือ เมื่อใดที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ ย่อมหาความเชื่อมั่นจากคู่พิพาทได้ยาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า องค์ประกอบและการได้มาของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ศยช. ในแต่ละชุมชนจะมีคณะกรรมการ ศยช. ซึ่งประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล เป็นประธานกรรมการ พัฒนากรประจำตำบล ตำรวจชุมชนประจำตำบล กำนันท้องที่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบล ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิม 1 คน (ถ้ามี) อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้แทนสภาเกษตรกรตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบลประเภทละ 1 คน เป็นกรรมการ และนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะแต่งตั้งโดยตำแหน่งและดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ แตกต่างจากการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่ผู้ไกล่เกลี่ย คือ บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งจะต้องผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเสียก่อนจึงจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ คุณสมบัติเหล่านี้เป็นพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นในกระบวนยุติธรรมทางเลือก อีกทั้งคุณสมบัติที่

สำคัญ คือ ต้องผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการฯ รับรอง และเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่มีลักษณะต้องห้ามอันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ได้รับการรับรองสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการของหน่วยงานด้านการยุติธรรมของรัฐจังหวัดพะเยาที่ดำเนินโครงการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งขอรับการสนับสนุนจากกองทุนยุติธรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย ด้านการป้องกันอาชญากรรม ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และหน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ เรือนจำจังหวัดพะเยา สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพะเยา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา สำนักงานบังคับคดีจังหวัดพะเยา และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง จัดทำโครงการอบรมหลักสูตรอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฝ่ายปกครอง ในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบุคลากรของรัฐ ที่ประสงค์ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมาย ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย มีจริยธรรมตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชุมมีความแตกต่างกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นขอบอำนาจของคดีที่สามารถระงับข้อพิพาทได้ องค์ประกอบและการได้มารวมทั้งคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ตลอดจนความแตกต่างของผลบังคับของข้อตกลงระงับข้อพิพาท ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย และเพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนะดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสำเร็จของการดำเนินตามนโยบายของของกระทรวงยุติธรรมในการนำยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ คือ ความเชื่อมั่นหรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เป็นคู่กรณีพิพาทรวมทั้งประชาชนในชุมชนยังไม่มีความเชื่อมั่นหรือมีทัศนคติที่ดีต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน สมควรเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนประการแรก คือ ส่งเสริมให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นให้กับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ โดยวิธีการที่เสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ไกล่เกลี่ยให้มีมาตรฐาน

ประการที่สอง ปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชนที่จากเดิมแต่งตั้งกรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดอำเภอประจำตำบล พัฒนากรประจำตำบล ตำรวจชุมชนประจำตำบล กำนันท้องที่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบล ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิม จำนวน 1 คน (ถ้ามี) อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้แทนสภาเกษตรกรตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบลประเภทละ 1 คน นิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้วิจัยเห็นว่า ควรเพิ่มคุณสมบัติของกรรมการเป็นผู้ขึ้นทะเบียนฝึกอบรมเป็น ผู้ไกล่เกลี่ย เช่นเดียวกับผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วย

โดยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 322/2559 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2559 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 570/2559 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2559 เรื่อง แก้ไขคำสั่งการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน

โดยเพิ่มเติมองค์ประกอบของคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน เป็นวรรคที่สอง ของข้อ 4 ดังต่อไปนี้ “คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนอย่างน้อยหนึ่งคนต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ทั้งนี้ กรรมการประเภทแต่งตั้งโดยตำแหน่ง ยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดิม ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพในการลดจำนวนข้อพิพาทจะขึ้นสู่ศาลหรือขจัดความขัดแย้งในชุมชนได้

ประการที่สาม ส่งเสริมหรือผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยยุติธรรมชุมชนโดยมุ่งเน้นให้มีกฎหมายว่าด้วยยุติธรรมชุมชนเพื่อรับรองและคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เครือข่ายอาสา รวมทั้งรองรับผลทางกฎหมายของข้อตกลงหรือผลของการไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้สามารถบังคับคดีได้ตามกฎหมาย

ประการที่สี่ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของการระงับข้อพิพาทในชุมชนนั้น คือการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ที่ผ่านการพิจารณาหรือความเห็นชอบของประชาชนในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียให้มีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทใด ๆ ได้ เช่น การแจ้งข่าวหรือเบาะแสทางคดีหรือการกระทำผิดกฎหมาย บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน แนวทางหรือรูปแบบการระงับข้อพิพาทในชุมชนใดควรที่จะเกิดจากแนวทางและรูปแบบกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันพิจารณาและเห็นชอบด้วยซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากนักวิชาการที่ศึกษาวิจัยความสำเร็จของศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบ

ประการสุดท้าย สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยยุติธรรมชุมชนที่แยกต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกำหนดให้มีระบบไกล่เกลี่ยที่เป็นระบบการระงับข้อพิพาทภายนอกศาล โดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยซึ่งได้รับคัดเลือกมาจาก “ภาคเอกชน” “หรืออาสาสมัครยุติธรรมชุมชน” ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด ไม่ยึดติดกับการบริหารราชการแผ่นดิน ไม่ใช้ระบบแต่งตั้งเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่ให้หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงองค์กรกำกับดูแลคณะกรรมการไกล่เกลี่ยที่แต่งตั้งจาก “ภาคเอกชน” เพื่อช่วยเหลือให้คู่พิพาทในชุมชนได้มีช่องทางอื่น (ทางเลือก) ในการอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานยุติธรรมชุมชนและรองรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทโดยไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาล ส่งเสริมการไกล่เกลี่ยให้เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพช่วยลดค่าใช้จ่ายในทางกฎหมาย

บรรณานุกรม

กรกฎ ทองขะโชค, ศรุต จุ๋ยมณี และวศิน สุวรรณรัตน์. (2553). **บทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

กรกฎ ทองขะโชค, กฤษฎา อภินวถาวรกุล และธีรพร ทองขะโขด. (2561) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสันติวิธีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้, **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,** 11(1), 131–150.

กรกฎ ทองขะโชค, กฤษฎา อภินวถาวรกุล และธีรพร ทองขะโชค. (2562). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน. **วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 8(2), 85 – 101.

กิตติภณ สืบมา. (2554). **มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยสำนักงานอัยการสูงสุด**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ชลบุรี.

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2562). **คู่มือปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.

กองพัฒนายุติธรรมชุมชน (กยช.) สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. **คู่มือประกอบการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน**.

จักกริน วรนาม และคณะ. (2562). เงื่อนไขที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลในจังหวัดขอนแก่น. **วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, 27(2), 163 – 193.

ตะวัน มานะกุล. **กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย**,สำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

ทนัทรยา ธีรัชธชาโชติ. (2557). **การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ทวิตรา เจรจา. (2560). **การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ**. รายงานฉบับสมบูรณ์, สถาบันพระปกเกล้า.

ธานี วรภัทร์ และวิเชษฐ์ สินประสิทธิ์กุล, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ "การรวบรวมคดีเรื่องการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความอันเกิดจากกระบวนการประนอมข้อพิพาทในประเทศไทยที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2557–2561"**, สถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC), ตุลาคม 2562, หน้า 118 – 120.

ลดา ตรีศักดิ์ศรีสกุล. (2557). **สัญญาประนีประนอมยอมความ**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศรวิชา กฤตาธิการ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2560). ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน. **วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย,** 9(2), 122–133.

สุรชัย ไวยวรรณจิตร และคณะ (2559). **การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). **การจัดการความขัดแย้ง.** กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.

อัคคกร ไชยพงษ์. (2562). มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือนร้อนของประชาชนให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้. **วารสารกระบวนการยุติธรรม,** 12(3), 77 – 92.

อัญญมณี งามณรงค์พงษ์. (2558). **ปัญหาและผลกระทบของสัญญาประนีประนอมยอมความ**. วิทยานิพนธ์ น.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อุดม งามเมืองสกุลและวิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ. (2563). กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 49(2), 301–302.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)
ว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
ระหว่าง
สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด
กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)
ว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
ระหว่าง
สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม

ด้วยนโยบายรัฐบาล ด้านการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ได้กำหนดการปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายและค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมโดยให้เข้าถึงความเป็นธรรมได้ง่าย รวดเร็ว เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือผู้ยากจน และผู้ด้อยโอกาส คุ้มครองผู้ถูกล่วงละเมิด สิทธิเสรีภาพ และเยียวยาผู้บริสุทธิ์หรือได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นธรรม โดยเน้นความสุจริต และความมีประสิทธิภาพของภาครัฐ ความเป็นธรรมของผู้ได้รับผลกระทบ และการไม่แอบอ้างฉวยโอกาสโดยทุจริตจากระบบการช่วยเหลือดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๙๖/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ที่ให้จัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นในจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รับเรื่องราวร้องทุกข์ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชน และทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการร่วมตามมาตรา ๓๒ แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งนี้ ในการดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายรัฐบาลดังกล่าว ต่างเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องของ ๔ หน่วยงานหลัก ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ให้สอดประสานเชื่อมโยงกันในเชิงบูรณาการ อันจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน หน่วยงานหลักทั้ง ๔ หน่วยงาน จึงได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการอำนวยความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานร่วมกันดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ วัตถุประสงค์

๑.๑ เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย การไกล่เกลี่ย ประนอม และระงับข้อพิพาท รวมถึงค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมผ่านกองทุนยุติธรรมหรือช่องทางอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว และเสมอภาค

๑.๒ เพื่อประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการรับและจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๒

/๑.๓ เพื่อส่งเสริม ...

๑.๓ เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด ในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมาย รวมตลอดทั้งในการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

๑.๔ เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมในจังหวัด ในการรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะแก่ประชาชน

๑.๕ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงาน

ข้อ ๒ ขอบเขตการดำเนินงานร่วมกัน

เพื่อให้การดำเนินงานตามข้อ ๑ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด หน่วยงานหลักทั้ง ๔ หน่วยงาน จะดำเนินงานตามขอบเขตการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๒.๑ สำนักนายกรัฐมนตรี จะสนับสนุนการดำเนินงานแก่ ๓ หน่วยงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ ดังต่อไปนี้

(๑) บูรณาการการรับและจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานกับศูนย์บริการประชาชนของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

(๒) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ ตามความเหมาะสม

(๓) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในข้อ ๑

๒.๒ สำนักงานอัยการสูงสุด จะสนับสนุนการดำเนินงานแก่ ๓ หน่วยงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความรู้แก่ประชาชนทางกฎหมาย

(๒) ให้คำปรึกษาทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้ร้องขอคำปรึกษา

(๓) ไกล่เกลี่ย ประนอม และระงับข้อพิพาท

(๔) ให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดีแก่ประชาชน ในการจัดทนายความอาสาดำเนินการทางศาลตามกรอบอำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด

/(๕) ให้ความร่วมมือ...

(๕) ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นประธานอนุกรรมการในการพิจารณาเงินกองทุนยุติธรรม ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

(๖) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในข้อ ๑

๒.๓ กระทรวงมหาดไทย จะสนับสนุนการดำเนินงานแก่ ๓ หน่วยงาน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานและสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เป็นช่องทางหนึ่งในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา รับเรื่องปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะของประชาชนตามกรอบภารกิจของศูนย์ดำรงธรรม

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินการของศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยใช้สถานที่จัดตั้งศูนย์ฯ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความพร้อมหรือตามความเหมาะสม

(๔) ส่งเสริมและสนับสนุนให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นเครือข่ายของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด และเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑

(๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลทุกตำบล และใช้สถานที่จัดตั้งศูนย์ฯ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมหรือตามความเหมาะสม

(๖) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในข้อ ๑

๒.๔ กระทรวงยุติธรรม จะสนับสนุนการดำเนินงานแก่ ๓ หน่วยงาน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ ดังต่อไปนี้

(๑) สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรม สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค

/(๒) พัฒนา...

(๒) พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการช่วยเหลือประชาชนให้สามารถเข้าถึงงานบริการของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

(๓) สนับสนุนการดำเนินงานในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม แก่ทั้ง ๓ หน่วยงาน ตามที่ได้รับการประสานความร่วมมือ

(๔) ส่งเสริมให้มีการนำกลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงฯ ฉบับนี้ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อ ๓ วิธีการดำเนินงาน

๓.๑ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม จะประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงานร่วมกันในข้อ ๑ และข้อ ๒ โดยการมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านงานประสานงานในส่วนกลาง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

๓.๒ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดและสาขา ที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัด และอำเภอ จะประสานความร่วมมือในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินงานร่วมกันในข้อ ๑ และข้อ ๒ ในระดับจังหวัดและอำเภอ โดยการมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการประสานงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ข้อ ๔ การดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงฯ ฉบับนี้ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อัยการสูงสุด ปลัดกระทรวงมหาดไทย และปลัดกระทรวงยุติธรรม ในส่วนระดับจังหวัดให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี ปลัดจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ยุติธรรมจังหวัด และหัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมทุกหน่วยงานในจังหวัด ในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๕ การประสานการดำเนินงานตามข้อ ๓ ให้หน่วยปฏิบัติงานตามข้อ ๓.๑ และ ๓.๒ ประสานงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อตกลง ทั้งนี้ ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กำหนด

/ไว้ตามกฎหมาย ...

ไว้ตามกฎหมายของหน่วยงานนั้นๆ กรณีเกิดข้อขัดข้องหรือปัญหาใดๆ จากการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงนี้ ให้หน่วยปฏิบัติงานแจ้งหน่วยงานต้นสังกัดของฝ่ายตน เพื่อเจรจากับหน่วยงานแห่งบันทึกข้อตกลงนี้ให้ได้ข้อยุติ

ข้อ ๖ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ได้จัดทำขึ้นสี่ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน แต่ละหน่วยงานถือไว้หนึ่งฉบับ โดยทุกหน่วยงานได้ลงนามร่วมกันและมีผลถือปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ ตั้งแต่วันที่ลงนามเป็นต้นไป

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ ทำขึ้นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

.....	.....	.....	พลตำรวจเอก.....
(หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล)	(นายตระกูล วินิจนัยภาค)	(นายวิบูลย์ สงวนพงศ์)	(ชัชวาลย์ สุขสมจิตร์)
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อัยการสูงสุด	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	ปลัดกระทรวงยุติธรรม

พลเอก.....	พลเอก.....	.....
(อนุพงษ์ เผ่าจินดา)	(ไพบูลย์ คุ้มฉายา)	(หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
พยาน	พยาน	พยาน

มหาวิทยาลัยพะเยา UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ข คำสั่งกระทรวงยุติธรรม

คำสั่งกระทรวงยุติธรรม
ที่ ๕๐๓ /๒๕๕๗
เรื่อง การขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม
และสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายให้มีการบูรณาการการทำงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมมาจากตั้งแต่ระดับจังหวัด โดยเน้นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ทั้งนี้จะต้องประสานงานกับศูนย์ดำรงธรรมเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันและพัฒนาการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ นอกจากนี้ได้มีนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนด้านลดความเหลื่อมล้ำ โดยให้มีการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนด้วยการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการรวมตัวกันป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การช่วยเหลือประชาชนในชุมชนด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎหมายในชุมชน การสนับสนุนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน และการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ดังนั้น เพื่อให้มีการนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้อย่างแท้จริง จึงเห็นสมควรดำเนินการผ่านกลไกการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ซึ่งเป็นกลไกภาคประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ที่สามารถจะช่วยอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด รวมทั้งจะเป็นการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัด ศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะเป็นการลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และสามารถบริหารจัดการนโยบายและยุทธศาสตร์ด้าน "การขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคมและสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน" ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมบูรณาการความร่วมมือกับส่วนราชการทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ให้มีขีดความสามารถสูงในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนในระดับชุมชน โดยมีกรอบภารกิจหลัก ๕ ด้าน ได้แก่

๑.๑ การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริตและประพฤติมิชอบ และการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ในชุมชน

๑.๒ การรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อน หรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

/๑.๓ ไกล่เกลี่ย ...

๑.๓ ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน และการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งนั้น

๑.๔ ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่

๑.๕ ให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก

๒. ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด และดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวงยุติธรรม การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย และการสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนยุติธรรม ในระดับจังหวัดโดยให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องไปยังศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเป็นระยะๆ ทั้งเรื่องที่ได้รับมอบหมายจากศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด เรื่องศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลส่งเรื่องให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพื่อดำเนินการ และเรื่องที่ประชาชนมาขอรับความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดโดยตรง

๓. ให้กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารระบบยุติธรรมชุมชนระดับนโยบายและการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยมีส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานสนับสนุน

๔. ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัด รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารระบบยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด โดยบูรณาการการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยมีหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุน

๕. ให้สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม บูรณาการทำงานร่วมกับกองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ในการขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชน ให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด ภายใต้กรอบการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐

๖. ให้ทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม พัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจ ๕ ด้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ

๗. ให้สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดระบบและแนวทางการให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

๘. ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

/ ๙. ให้สำนักงานปลัด ...

๙. ให้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เร่งรัดการพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนศักยภาพการดำเนินงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

พลเอก
(ไพบูลย์ คุ้มฉายา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

(สำเนา)

คำสั่งกระทรวงยุติธรรม
ที่ ๓๒๒/๒๕๕๙
เรื่อง การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน

เพื่อให้การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรม

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงมีคำสั่ง ดังนี้

๑. ให้ศูนย์ประสานราชการกระทรวงยุติธรรมเขตมีหน้าที่พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขับเคลื่อนงานยุติธรรมชุมชน รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๒. ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมีหน้าที่พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดหรือเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๓. ให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

๓.๒ เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ และการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ

๓.๓ พิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

๓.๔ ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยให้ดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือจัดการความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและประนอมข้อพิพาทในชุมชน

๓.๕ ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดและอาชญากรรม และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

๓.๖ ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ รวมทั้งผู้ถูกคุมประพฤติหรือผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก

/๓.๗ เผยแพร่...

๓.๗ เผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านยุติธรรมชุมชนแก่ประชาชน

๓.๘ ดำเนินการอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๔. ในแต่ละศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้มีคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย

๔.๑ ปลัดอำเภอประจำตำบล	ประธานกรรมการ
๔.๒ พัฒนากรประจำตำบล	กรรมการ
๔.๓ ตำรวจชุมชนประจำตำบล	กรรมการ
๔.๔ กำนันท้องที่	กรรมการ
๔.๕ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบล	กรรมการ
๔.๖ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิม ๑ คน (ถ้ามี)	กรรมการ
๔.๗ อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครคุมประพฤติ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประเภทละ ๑ คน	กรรมการ
๔.๘ นิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการและเลขานุการ

๕. ให้ยุติธรรมจังหวัดเป็นผู้เสนอคำสั่งจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาลงนาม

๖. ให้ยุติธรรมจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด ประกอบด้วย

๖.๑ ยุติธรรมจังหวัด เป็นประธานกรรมการ

๖.๒ หัวหน้าส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม หรือข้าราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัดที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร เป็นกรรมการ

๖.๓ ประธานกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร เป็นกรรมการ

๖.๔ หัวหน้าส่วนราชการอื่น ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือบุคคลที่ยุติธรรมจังหวัดเห็นสมควร เป็นกรรมการ

๖.๕ ข้าราชการ หรือพนักงานราชการ หรือลูกจ้าง คนหนึ่งที่ปฏิบัติงานในสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นเลขานุการ

๗. กรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นแล้ว หรือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนไว้แล้ว ให้เป็นไปตามที่ได้จัดตั้งหรือแต่งตั้งไว้แล้วนั้น

๘. กรณีที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดใดเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามข้อ ๔. เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องที่ ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนั้นสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

(ลงชื่อ) ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
(นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ)
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

สำเนาถูกต้อง

(นางสาววิวรรณ จตุรพิธพร)
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙

อนงค์ คัด/ทาน

คำสั่งกระทรวงยุติธรรม
ที่ ๕๙๐ /๒๕๕๙
เรื่อง แก้ไขคำสั่งการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน

อนุสนธิคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ ๓๒๒/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เรื่องการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน นั้น

เพื่อให้การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงเห็นควรแก้ไขคำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ ๓๒๒/๒๕๕๙ ดังกล่าว โดยเพิ่มเติมองค์ประกอบกรรมการลำดับที่ ๔.๗ ดังนี้ "ผู้แทนสภาเกษตรกรตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล"

นอกจากนี้ให้เป็นไปตามคำสั่งเดิมทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่ บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ)
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

มหาวิทยาลัยพะเยา UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก
ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
ในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะงานวิจัยทางกฎหมาย เรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย" ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยผู้วิจัยขออนุญาตเก็บข้อมูลและเผยแพร่เพื่อประโยชน์ในการทำวิจัย แก้ไขปรับปรุง และพัฒนากฎหมายให้แก่สังคมต่อไป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....ปี
ที่อยู่.....
อาชีพ.....
ตำแหน่ง.....
สังกัด.....
ระดับการศึกษา.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

2.1 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ความยุติธรรมเข้าไม่ถึงคนยากจนและยากต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.2 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนนั้นๆ มากกว่าการให้มีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบุคคลภายนอก

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนสามารถเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้ดีกว่าเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่

.....

.....

.....

.....

2.4 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนคู่กรณีสามารถไกล่เกลี่ย ณ สถานที่ใดก็ได้ในชุมชนเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยในศาล คู่กรณีต้องไปที่ศาลเท่านั้น

.....

.....

.....

.....

2.5 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถเข้าถึงง่ายสะดวก รวดเร็วและประหยัดกว่าเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่อาจเข้าถึงยากโดยเฉพาะชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่ไม่ทราบว่ามีกฎหมายรองรับการไกล่เกลี่ยเช่นกัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.6 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า แม้การไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะพิจารณาคดีได้รวดเร็วประหยัดเวลาในการดำเนินคดี เมื่อเทียบกับการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล แต่จะเป็นการดีกว่าถ้าชุมชนสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยความสมานฉันท์

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.7 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถติดตามดูแลการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งได้ดีเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนในชุมชนและเป็นผู้ที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จัก และมีความเคารพนับถือ มีความน่าเชื่อถือจะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกัน

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.8 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนคู่กรณีจะรู้สึกสบายใจและเชื่อมั่นกระบวนการระงับข้อพิพาทเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.9 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การที่คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนย่อมมีความเข้าใจบริบทของสังคมและปัญหาพื้นฐานของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าเมื่อเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน สามารถเลือกผู้ไกล่เกลี่ยให้มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ก็ตาม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.10 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การไกล่เกลี่ยจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนหากคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงคู่กรณีสามารถบังคับตามข้อตกลงได้ตามกฎหมายโดยมาตรการที่คู่กรณีตกลงกันได้ด้วยความสมานฉันท์เมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเมื่อคู่กรณีพิพาทไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง คู่กรณีอีกฝ่ายต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งบังคับตามบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.11 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การมีศูนย์ยุติธรรมระดับตำบลสามารถลดความเสื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนหรือผู้มีความยากจนและด้อยโอกาสได้โดยง่ายและประหยัดเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งอาจจะมีที่ตั้งในส่วนราชการซึ่งอาจห่างไกลออกไปจากชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.12 ท่านทราบหรือไม่ว่า กรณีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท**นอกศาล** เช่น ที่ทำการกำนันตำบล, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน, องค์กรปกครองท้องถิ่นหรือศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อคู่กรณีตกลงกันได้และทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ต่อมาคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผลจะเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2.13 ท่านทราบหรือไม่ว่า กรณีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนอกศาล**ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562** เมื่อคู่กรณีตกลงกันได้และมีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทและกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้ทำการรับรองแล้ว ต่อมาคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าว ผลจะเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2.14 ในฐานะคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเห็นว่าการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 322/2559 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ยังมีข้อบกพร่องหรือควรเพิ่มเติมหรือมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.15 เพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในฐานะที่ท่านเป็นคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรม ท่านจะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพ และเป็นทางเลือกเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

( )

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ–สกุล	แสงดาว พร้อมสุข
วัน เดือน ปี เกิด	16 กุมภาพันธ์ 2528
สถานที่เกิด	จังหวัดพะเยา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2550 น.บ., (นิติศาสตรบัณฑิต), มหาวิทยาลัยนเรศวร
ที่อยู่ปัจจุบัน	33/28 ต.แม่ต๋ำ อ.เมือง จ.พะเยา 56000
ผลงานตีพิมพ์	แสงดาว พร้อมสุข และวิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ (ผู้บรรยาย). (24 – 26 มกราคม 2567). การศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ในการประชุมวิชาการระดับชาติพะเยาวิจัย ครั้งที่ 13 (PGRC) (หน้า 1448–1461). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา